

MARIJAN ŠUPERINA*, ZVONIMIR DUJMOVIĆ**

Nestanak osobe: Utvrđivanje početnih istražnih situacija kod traganja za nestalom osobom (I. dio)

UVOD

Stalni porast broja prijavljenih nestalih osoba sve više zaokuplja pažnju javnosti, ali i policije čiji se zadaci na tom području stalno povećavaju. Posebno nestanci djece i maloljetnika u javnosti izazivaju veliku uznemirenost i povećan interes zbog kojeg je postupanje policije katkad izloženo određenim kritikama i pritiscima. Situacija *nestanak osobe* nije definirana ni u jednom od postojećih pravnih propisa u području policijskog zakonodavstva, što također utječe na početak traganja za nestalom osobom. Tu situaciju u svakom konkretnom slučaju prosuđuje sam policijski službenik na temelju vlastitog iskustva, znanja, stavova, predrasuda, sposobnosti uočavanja i sumnjanja, ali i temeljem prosudbe dobivenih početnih informacija, najčešće od prijavitelja nestale osobe.

U početnom stadiju saznanja za nestanak osobe prijavitelj je prvi, glavni i najvažniji izvor informacija. Zbog toga kriminalističko-taktičko i metodičko učenje te pravila o zaprimanju prijave o nestanku osobe u kriminalističkoj proceduri traganja za nestalom osobom zauzimaju posebno mjesto. Razlozi/motivi koji su prijavitelja potaknuli na podnošenje prijave o nestanku osobe često se reflektiraju i determiniraju stvaranje početne slike o mogućim *istražnim situacijama nestanka osobe*. To je još jedan razlog, potreba, za kvalitetnim obavljanjem razgovora s prijaviteljem.

Postupanje policije u slučajevima nestanka osobe započinje najčešće zaprimanjem prijave o nestanku osobe. Prijavu u pravilu podnose roditelji, rođaci, prijatelji, kolege poznanici i drugi – dakle, one osobe iz uskog socijalnog okruženja nestale osobe. Policija rijetko sama saznaje za nestanak osobe (npr. provođenjem kriminalističkog istraživanja, suradnjom s građanima, od pouzdanika, pogovorom, praćenjem legalnih izvora informacija).

---

* mr. sc. Marijan Šuperina, viši predavač na Visokoj policijskoj školi MUP-a RH, Zagreb.

** dr. sc. Zvonimir Dujmović, profesor visoke škole na Visokoj policijskoj školi MUP-a RH, Zagreb.

Na osnovi informacija koje su dobivene od prijavitelja nestale osobe, koje su općenito prvi i početno najvažniji izvor informacija, trebalo bi provesti hitne mjere prvog zahvata. Međutim, prijavitelj se u trenutku podnošenja prijave nalazi u situaciji obilježenoj strahom, brigom, a ponekad je u panici osobito ako se radi o nestanku djeteta. Sama prijava u tom trenutku ogleda se sveukupnom difuznom situacijom u kojoj se nalazi prijavitelj i koja je povezana s okolnostima nestanka osobe. Policijski službenik mora smiriti situaciju, stvoriti povjerenje kod prijavitelja i na taj način dati do znanja prijavitelju da će policija poduzeti sve kako bi pronašla nestalu osobu. Ali, da bi policija uopće mogla poduzeti mjere traganja, potrebne su joj informacije o nestaloj osobi i o okolnostima nestanka (kako bi mogla na osnovi tih informacija procijeniti situaciju, planirati i poduzimati traganje za nestalom osobom). Policijski službenik nakon slobodnog iskaza prijavitelja postavlja pitanja koja imaju za cilj precizirati i nadopuniti iskaz prijavitelja.

Usprkos žurbi u nekim hitnim slučajevima treba nastojati dobiti iscrpne informacije koje će kasnije utjecati na *procjenjivanje situacije i planiranje traganja* za nestalom osobom.

Loše zaprimljena prijava i nedostatak informacija ne samo da onemogućuju pravodobno traganje i pronalazak nestale osobe, nego u javnosti stvaraju negativnu sliku o policiji. Informacije s kojima raspolaže prijavitelj omogućuju početnu (psihološku) procjenu ličnosti nestale osobe i konkretnih okolnosti njenog nestanka. One su u većini slučajeva dovoljne za početno, hitno, svrsishodno i djelotvorno traganje za nestalom osobom.

Temeljem prvih dobivenih informacija policijski službenik prosuđuje situaciju. Sama prosudba situacije iznimno je složen *kriminalističko misaoni proces* koji od policijskog službenika zahtijeva stručno znanje i kriminalističko iskustvo. Od policijskog službenika se traži da na osnovi spoznatih informacija donese pravilne odluke u skladu s konkretnom situacijom. Ako nije moguće na osnovi poznatih informacija donijeti odluku, pristupa se hitnom prikupljanju novih informacija. Nakon prikupljanja novih informacija *ponovno slijedi prosudba situacije*. To znači da kriminalistički misaoni proces nije dovršen donošenjem prve odluke nego se neprestano nastavlja do završetka zadatka, a plan traganja za nestalom osobom stoga je podložan stalnim dopunama ili izmjenama.

Policijski službenik na osnovi prikupljenih informacija, utvrđenih indicija, koje su često u početnim stadijima istraživanja nedostatne, postavlja *kriminalističke verzije događaja*. On pokušava objasniti način, međusobne veze, odnose i okolnosti nestanka osobe. Važnost kriminalističkih verzija temelji se u metodičkom postupku racionalnog kriminalističkog istraživanja, čija je osnovna funkcija objašnjavanje i tumačenje nepoznatih činjenica, odnosno popunjavanje izvjesnih praznina u slučajevima nestanka osoba.

Moderne policije u svojim organizacijama imaju posebne odjele za traganje za nestalim osobama, koje se isključivo bave problematikom nestanka osobe te primjenjuju posebne taktike postupanja prema okolnostima konkretnog slučaja.¹

---

¹ Tako je primjerice u policiji Velike Britanije ustrojen Ured za nestale osobe (*Missing Persons Bureau – MPB*); u nizozemskoj policijskoj organizaciji djeluje Nacionalni ured za nestale osobe (*National Missing Persons Bureau der Nationalen Polizei in Zoetermeer*); u belgijskoj policiji djeluje Ured za nestale osobe savezne policije (*The Missing Persons Unit der Bundespolizei*); u policiji Perua ustrojen je Odjel za zločin protiv obitelji i nestale osobe (*la División de Delitos Contra la Familia y Búsqueda*

Ovim radom nastojimo aktualizirati određena pitanja u svezi sa saznavanjem i planiranjem kriminalističkih procedura u početnim *specifičnim istražnim situacijama* prilikom traganja za nestalom osobom.

1. DEFINIRANJE POJMA NESTANAK OSOBE

Problem nestanka osoba sve je prisutniji u policijskom radu, a također sve više i više zaokuplja interes javnosti. Nedavni događaji i učestaliji napisi u dnevnome tisku, potvrđuju tu tvrdnju. Tako je u Republici Hrvatskoj, prema policijskoj statistici², tijekom 2006. godine bilo prijavljeno 1 702 nestanka osoba, u 2007. godini 1 771 slučaj nestanka osoba, u 2008. godini bilo je prijavljeno 1 753 nestale osobe, u 2009. godini 1 733 slučaja, dok je u 2010. godini zabilježeno 1 704 prijava nestalih osoba. Dakle, u promatranom razdoblju od 2006. do 2010. godine, u prosjeku po godini dana, prijavljeno je 1 733 nestale osobe, što predstavlja stopu od 39,04 nestalih osoba na 100 000 stanovnika Republike Hrvatske. No, taj broj prijavljenih nestalih osoba nije konstantan, već se on stalno mijenja, u zavisnosti od novopodnesenih prijava nestanka osoba ili pronalaskom traženih osoba.³

Svakako da nam se kao prvo pitanje nameće: Kada se određena osoba treba smatrati nestalom? Žerjav postavlja pitanje: "Što uopće znači nestanak osobe? Kada nestanak osobe s obzirom na okolinu i ličnost nestale osobe, te s obzirom na njenu starost i zdravstveno stanje treba biti sumnjiv, pa ga je s obzirom na kriminalističke uzroke potrebno i razjasniti" (Žerjav; 1991:331). Odgovor na to pitanje trebao bi razjasniti i neka druga pitanja i dileme, koje se posebno nalaze u praksi.⁴ Odgovor na postavljeno pitanje potražili smo

---

de Personas Desaparecidas); u Brazilu postoji Odjel policije za nestale osobe (*Departamento Policial de Personas Desaparecidas*), u Kanadi, Vancouveru djeluje Policijski odjel za nestale osobe (*The Vancouver Police Department's Missing Persons Unit*) koji godišnje zaprimi oko 2 500 prijava nestanka osoba.

² Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u razdoblju 2006.–2010., Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Tajništvo ministarstva, Odjel za analitiku.

³ U Hrvatskoj je na snazi policijska objava potrage za 2 432 nestale osobe. U tu se crnu brojku ubrajaju i branitelji te civili nestali u Domovinskom ratu. Samo je ove godine (2011.) raspisano 854 objava za nestalim osobama. Posebno zastrašuje podatak da je među nestalima 25-ero djece mlađe od 14 godina, a 73-oje ih je u dobi od 14. do 18. godine. Čak 1 737 nestalih u dobi je od 18 do 65 godina, a 599 nestalih starije je od 65. (Vjesnik, 30. srpnja 2011.)

⁴ U praksi često dolazi do miješanja sadržaja pojmova, koji pretežito imaju kriminalističko značenje, a odnose se na: "potražnu djelatnost policije", "potragu" i "objavu", "potražne mjere" i "potražne radnje", kao i razlikovanje "potrage za osobama" i "potrage sa stvarima"; a unutar potrage za osobama razlikovanje između "potrage za poznatom/nepoznatom osobom", "potraga za osobom u bijegu" i "policijsko traganje za nestalom osobom", odnosno "traganje za podacima nužnim za identifikaciju osobe ili stvari".

Ovo naizgled šarenilo pojmova nije toliko složeno ukoliko se svakom pojmu točno odredi sadržaj i međusobni odnos s drugim pojmovima unutar ukupnog sustava traganja, što se nerijetko čini. Najširi pojam među njima ima "potražna djelatnost policije". Ovaj pojam obuhvaća sve mjere propisane zakonom, odnosno provođenje svih propisanih kriminalističko-taktičkih i tehničkih radnji koje se obavljaju prema pravilima kriminalističke znanosti, a nalaze se u jedinstvenom sustavu cilja traganja za osobom ili stvarima (i identifikacijskim podacima).

"Potraga" i "objava" su po čl. 48. st. 2. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima (ZoPPO, NN 76/09.) "policijske mjere traganja" ili "potražne mjere" koje se poduzimaju u točno propisanom cilju (potraga –

analizom kriminalističke literature kao i pravnih izvora koji reguliraju ovaj specifični društveni odnos i problem.

Među prvim analiziranim izvorima bila je *Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda* (EK, Rim, 1950) sa pripadajućim protokolima (Šuperina, Dujmović, 2010:60). Zaštita i poštovanje temeljnih ljudskih prava i sloboda, koja su zajamčena Europskom konvencijom, kod nestanaka osoba mogu se odnositi:

- na članak 2. EK-a: *pravo na život* - ovo pravo pretpostavka je svim ostalim pravima te je primarno pravo svakog pojedinca
- na članak 3. EK-a: *pravo ne biti podvrgnut mučenju, nečovječnom ili ponižavajućem postupanju* - ovim pravom zaštićen je fizički i psihički integritet osobe te njezino dostojanstvo, pa se općenito može reći da se ono odnosi kao pravo na osobnu nepovredivost
- na članak 4. EK-a: *pravo na zabranu ropstva i prisilnog rada*
- na članak 8. EK-a: *pravo na poštivanje obiteljskog i privatnog života* - svrha je članka zaštita čovjeka od samovoljnih zahvata javne vlasti u njegov privatni život, što indirektno nameće obvezu javnoj vlasti na uzdržavanje u postupanju
- na članak 10. EK-a: *pravo na slobodu izražavanja* uključujući slobodu na primanje informacija
- na članak 14. EK-a: *pravo na zabranu diskriminacije*
- na članak 2. četvrtog protokola EK-a: *pravo na slobodu kretanja i slobodnog izbora vlastitog boravišta*, koje se odnosi na građane dotične države kao i na strance.

Analiza i sadržaj ovih članaka Europske konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda posebno dolaze do izražaja u svezi sa sadržajem i obvezama policijskog službenika koje je određeno člankom 14. stavkom 1. i 2. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima (ZoPPO, NN 79/09.): Policijski službenik primjenjuje policijsku ovlast u skladu s Ustavom i zakonom (stavak 1.). Policijski službenik je dužan poštivati dostojanstvo, ugled i čast svake osobe, kao i druga temeljna prava i slobode čovjeka. Posebno obzirno

---

čl. 49.; objava – čl. 50. ZoPPO-a). Kako bi se ove raspisane "potražne mjere" mogle provesti, poduzimaju se "potražne radnje" ili "policijske radnje traganja" koje mogu u konkretnom slučaju biti poduzete i u svezi s potragom i u svezi s objavom (npr. čl. 33. st. 4. ZoPPO-a). Primjerice, korištenje psa tragača radi traganja za osobom za koju postoje osnove sumnje da je počinila kazneno djelo ili prekršaj ("potraga") ili radi pronalaska predmeta u svezi s kaznenim djelom ili prekršajem ("objava").

"Potraga za poznatom/nepoznatom osobom" obuhvaća u sebi sadržaje pojmova, između ostalog, "potraga za osobom u bijegu" i "policijsko traganje za nestalom osobom". Policija može poduzimati radnje traganja za nepoznatom osobom (npr. nepoznat počinitelj kaznenog djela ili prekršaja, ali i za nepoznatim svjedokom/žrtvom kaznenog djela ili prekršaja) jednako kao i radnje traganja za poznatom osobom (počiniteljem, svjedokom, žrtvom) u svezi s kaznenim djelom ili prekršajem.

Specifičnost potražne djelatnosti odnosi se na traganje za osobom i predmetima u svezi s čl. 565. – 569. Zakona o kaznenom postupku (ZKP/08., NN 152/08., 76/09. i 80/11.).

Posebnost izbora i provedbe radnje traganja ogleda se kod traganja za identifikacijskim podacima za osobe koje nisu u stanju dati osobne podatke o sebi, odnosno za osobe koje su pronađene mrtve čiji identitet je nepoznat (čl. 50. st. 1. t. 2. ZoPPO-a).

Razlikovanje traganja za predmetima u odnosu na osobe je očita, ali samo traganje za predmetima može biti raznovrsno i razlikuje se u svezi s čl. 50. st. 1. t. 3. ZoPPO-a u odnosu na čl. 567. ZKP-a iz 2008. godine.

policijski službenik postupa prema djeci, maloljetnim, starim i nemoćnim osobama, osobama s invaliditetom i prema žrtvi kaznenog djela i prekršaja (st. 2.).

Sljedeći analiziran pravni izvor je *Preporuka No. R (79) 6 Ministarskog vijeća Vijeća Europe u svezi traganja za nestalim osobama*, koja je usvojena 20. travnja 1979. U uvodu same Preporuke navodi se kako je ona donesena radi uočenih velikih problema i *stalnog povećanja broja nestalih osoba* na prostorima država članica Vijeća Europe; ali i zbog *uočenih razlika u propisima i načinima praktičnog postupanja*. Preporuka također upućuje na donošenje jedinstvenih uputa za uspješno provođenje traganja za nestalim osobama, ali i upozorava kako se traganje za nestalom osobom ne smije provoditi na način da se krše temeljna ljudska prava i slobode pojedinaca, a posebno njihova sloboda kretanja i pravo na privatnost (čl. 8. EK-a). Sama Preporuka definira određene kategorije osoba kao nestale u svom 1. članku, a to su:

- a) osobe koje se po nacionalnom pravu ili po međunarodnom privatnom pravu države u kojoj su nestale smatraju maloljetnicima (ili djecom)
- b) osobe koje su nestale pod sumnjivim okolnostima, a čiji nestanak je uzrokovao zabrinutost za njihovu psihičku i fizičku sigurnost
- c) osobe koje su mogle biti žrtve nesreća
- d) osobe za koje se smatra da ne mogu skrbiti za sebe i za svoje osobne potrebe zbog svog mentalnog (psihičkog) ili fizičkog stanja ili siromaštva.

Na kraju Preporuka savjetuje zemljama članicama kako bi trebale proširiti traganje i za drugim kategorijama osoba ukoliko za to postoji opravdano zanimanje/interes, poglavito vezano:

- e) za osobe koje su navodno nestale kako bi izbjegle svoju obvezu
- f) za osobe s kojima su članovi njihovih obitelji izgubili svaki kontakt.

Značajni pravni izvori u svezi s *pravnom stečevinom Europske unije (AC)* su *Schengenski sporazum* i *Schengenski provedbeni sporazum*⁵ (SPS) koji omogućuju osnivanje područja koje osigurava *slobodno kretanje osoba*, u kojem se na unutarnjim granicama

⁵ Schengenski sporazum su 1985. godine potpisale: Belgija, Francuska, Luksemburg, Njemačka i Nizozemska u luksemburškom gradiću Schengenu blizu tromeđe Francuske, Njemačke i Luksemburga. Naknadno je donesen Schengenski provedbeni sporazum, koji je potpisan 1990. godine i koji je stupio na snagu 1995. godine, a njime su uspostavljene mjere i garancije za provođenje slobode kretanja ljudi. Schengenski sporazum i Schengenski provedbeni sporazum, zajedno s deklaracijama, odlukama i drugim aktima koji se odnose na slobodu kretanja, čine *schengenski acquis*. Protokolom uz Ugovor iz Amsterdama (1997/1999) Schengenski sporazum i ostali elementi schengenskog *acquisa* uvršteni su u institucionalni i pravni okvir Europske unije i dio su prvog stupa Europske unije (stup Zajednice). Prvim potpisnicama Schengenskog sporazuma postupno su se priključile 22 države članice Europske unije te tri države nečlanice: Italija (27. 11. 1990.), Portugal (25. 6. 1992.), Španjolska (25. 6. 1992.), Grčka (6. 11. 1992.), Austrija (28. 4. 1995.), Danska (19. 12. 1996.), Finska (19. 12. 1996.), Švedska (19. 12. 1996.), Češka (21. 12. 2007.), Estonija (21. 12. 2007.), Mađarska (21. 12. 2007.), Letonija (21. 12. 2007.), Litva (21. 12. 2007.), Malta (21. 12. 2007.), Poljska (21. 12. 2007.), Slovačka (21. 12. 2007.), Slovenija (21. 12. 2007.), te Island (19. 12. 1996.), Norveška (19. 12. 1996.) i Švicarska (12. 12. 2008.). Ovih 25 država čine tzv. schengensku zonu. Velika Britanija i Irska odlučile su se za djelomičnu primjenu *schengenskog acquisa* i zadržale su kontrolu na unutarnjim granicama, a za Cipar, Rumunjsku i Bugarsku Vijeće Europske unije još uvijek nije ocijenilo jesu li spremne za ukidanje kontrole na unutarnjim granicama. Usvajanje schengenskog *acquisa* do pristupanja u Europsku uniju je obveza za svaku državu kandidatkinju za članstvo u Europskoj uniji.

između država članica ukida kontrola, a u slučaju ulaska u *schengenski prostor* na svim vanjskim graničnim prijelazima granična kontrola se provodi prema istim pravilima.

Unutar schengenskog prostora redarstvena tijela pojedinih država članica provode tzv. *dubinsku kontrolu*, tijekom koje mogu kontrolirati i državljane država članica EU-a i državljane trećih zemalja. Ovo omogućuje *Schengenski informacijski sustav* (eng. *Schengen Information System – SIS*) koji je nastao davanjem podataka država članica Schengena, te koji služi za međusobnu razmjenu podataka.

U bazi podataka SIS-a navedeni su sljedeći podaci:

1. što se tiče državljana trećih zemalja, tj. onih koje nisu države članice Schengena, upozorenja o određivanju zabrane ulaska i boravka
2. upozorenja koja se odnose na osobe koje treba privesti i temeljem europske tjeralice predati ili izručiti
3. upozorenja koja se odnose na *nestale osobe*⁶
4. upozorenja koja se odnose na osobe koje se traže u sudskom postupku (u kaznenom postupku osobe koje imaju sudski poziv, osobe koje moraju na izdržavanje kazne, svjedoci)
5. upozorenja izdana s ciljem skrivenog promatranja ili ciljane kontrole koja se odnose na osobe i predmete
6. upozorenja koja se odnose na predmete koji moraju biti oduzeti ili koji se u kaznenom postupku koriste kao dokaz.

SIS određenim policijskim tijelima, tijelima za graničnu kontrolu, imigraciju, za izdavanje viza, carinskim i pravosudnim tijelima, tijelima u čiju nadležnost spada izdavanje prometnih dozvola, nadalje Europskom uredu policije (Europol) i Europskoj pravosudnoj jedinici za suradnju (Eurojust) osigurava – isključivo vezano uz neki cilj, prilagodivši se njihovoj nadležnosti – pristup upozorenjima unesenim vezano za osobe (čl. 94. – 101. SPS-a), predmete (čl. 99. SPS-a) ili vozila (čl. 100. SPS-a).

Važno istraživanje na području određivanja sadržaja pojma nestala osoba učinio je G. Milke (1994) kojeg je proveo uz pomoć BKA⁷ i Interpola u Lionu. Analizirao je pravne izvore i praksu u deset europskih država (Njemačka, Austrija, Švicarska, Italija, Francuska, Engleska, Danska, Grčka, Španjolska i Portugal). Zaključak njegova istraživanja je kako niti jedna država, osim Njemačke, u svojim (provedbenim) propisima nema jednu opću definiciju nestale osobe, te se pojam posredno tumači na osnovi dužnosti i ovlasti koje su propisane u svezi s policijskim ovlastima. Tako su primjerice u Francuskoj policija i žandarmerija nadležne za sve nestanke maloljetnih osoba "jer se takvi slučajevi vide kao znatno uznemirivanje", a odrasle nestale osobe su predmet istraživanja kriminalističke

---

⁶ Članak 97. SPS-a: Podaci o nestalim osobama ili osobama koje u interesu njihove vlastite zaštite ili zbog obrane od opasnosti na zahtjev nadležnih vlasti ili nadležnog suda sporazumne stranke, koja raspisuje tjeralicu, moraju biti stavljene pod policijski nadzor, unose se kako bi policijske vlasti mogle izvijestiti sporazumno stranku koja raspisuje tjeralicu o boravku ili osobu staviti pod nadzor, kako bi spriječile njeno daljnje putovanje ukoliko to dopušta nacionalno pravo. To posebno vrijedi za maloljetnike i osobe koje na temelju naloga nadležne službe prisilno moraju biti zbrinute. Kod punoljetnih nestalih osoba to objavljivanje podataka zahtijeva privolu dotične osobe.

⁷ Savezni kriminalistički ured SR Njemačke.

policije, poglavito: a) kada objektivne okolnosti ukazuju da je punoljetna osoba mogla postati žrtvom kaznenog djela; b) kada se sumnja da je nestala osoba počinila samoubojstvo; i c) kada nestala osoba pati od psihičkih oboljenja i gubitka pamćenja (Milke, 1994:49).

Po njemačkim *Pravilima policijske službe PDV 389* (čl. 2.1.): "Osoba se smatra nestalom, kad napusti svoje uobičajeno životno područje, nepoznatog je mjesta boravka ili prebivališta, te kada postoji opasnost za njezin život i tijelo (žrtva protupravnog djela, nesretnog slučaja, bespomoćnosti, samoubojstva i sl.). Postojanje opasnosti za život i tijelo ne odnosi se na maloljetne osobe."

U Hrvatskoj definiciju nestale osobe dali su Šuperina i Gluščić (2003:152): "Osoba se smatra nestalom ako se udaljila iz svog uobičajenog okružja (mjesta prebivališta, boravišta), protivno svojoj volji ili u skladu sa svojom voljom, gdje za neko logički prihvatljivo vrijeme; s obzirom na njene dotadašnje životne navike, običaje, ponašanje, socijalne kontakte, profesionalne aktivnosti i sl.; nema spoznaja o njenom prebivalištu i boravištu, odnosno općenito o njenoj sudbini." Ovaj predloženi sadržaj pojma nestale osobe (definicija) rezultat je sinteze različitih definicija objavljenih u kriminalističkoj literaturi.⁸

Analiziranjem ovih dviju definicija dolazimo prvo do zaključka kako je nestala osoba *napustila svoje uobičajeno životno područje*. Dakle, ono područje u/na kojem je prakticirala, odnosno ostvarivala svoj život. Jasno je kako ovo područje obuhvaća, uzimajući u obzir dosadašnje životne navike, određena mjesta iz područja stanovanja, mjesta rada i slobodnog vremena. Iz ovoga proizlazi činjenica koja nam ukazuje da se osoba u skladu sa svojim uobičajenim dosadašnjim životnim područjem ne može pronaći, odnosno vjerojatno u njima nije prisutna. Osoba se ne može pronaći na području prebivališta ili boravka i neuobičajene su okolnosti i trajanje odsutnosti. Životnom području pribrojavaju se i ona mjesta u koja je nestala osoba imala namjeru otići, a nije stigla do njih (npr. škola, fakultet, sportska dvorana/stadion, kino, kazalište, kafić, prostor neke udruge građana / npr. klub numizmatičara/, prometno središte kao kolodvor, autobusna/željeznička stanica i sl.). Trenutačno mjesto boravka nestale osobe ostaje nepoznato tako dugo, dok nije jasno

---

⁸Kako u analiziranim pravnim izvorima nismo našli definiran pojam *nestala osoba*, pristupili smo prikupljanju, analiziranju i sintetiziranju postojećih definicija nestale osobe u kriminalističkim teorijskim izvorima (literaturi). Tako izrađena i predložena definicija sadržaja pojma *nestale osobe* obuhvaća sve osobe nestale na području Republike Hrvatske. Dakle, i državljane RH ali i strance koji privremeno borave na teritoriju RH. Na taj način smo obuhvatili one osobe koje su došle u RH, npr. na ljetovanje ili zimovanje, ali i one osobe koje su nestale i tako prijavljene u nekoj drugoj državi, a u RH se mogu zateći po bilo kojem razlogu ili osnovi. S druge strane, ova definicija obuhvaća široko motiv ili razlog nestanka osobe ("... protivno svojoj volji ili u skladu sa svojom voljom ...") i otklanja stereotip kako je nestanak osobe uvijek povezan samo sa *protiv volje nestale osobe*, što se ogleda kroz nerazumijevanje razloga propisivanja mjere potrage za nestalom osobom. U konačnici, predložena definicija ne uvažava stereotip kako je nestala osoba ona osoba za čije se prebivalište, odnosno boravište ne zna najmanje u zadnjih 24 sata od saznanja za njen nestanak. Iako se predloženom dijelu definicije može prigovoriti kako ovaj temporalni/vremenski element u praksi može podleći određenom subjektivizmu (*logički prihvatljivo vrijeme*), odlučili smo se za njega jer smatramo da je fleksibilniji i primjenjiviji za praksu od formalnog kriterija koji je u svojoj biti uvijek krut i neprilagodljiv za svaku konkretnu situaciju. Na kraju, ovakvo njegovo određenje, smatramo, samo bi trebao poticati policijske službenike na operativnost, a ne na krutost, nemogućnost prilagodljivosti i nesvrhovitosti njihova postupanja.

utvrđena i dokazana njena sadašnja prisutnost na određenome mjestu, te dok ne predstoji jasan i nedvosmislen povratak u životno područje, ili je nestala osoba pronađena mrtva.

Dalje nam se nameće činjenica *vremenskog razdoblja*. Naime, ni prva ni druga definicija ne određuju jasno vrijeme u kojem se osoba može smatrati nestalom. Isto tako ne postoji zakonsko određenje u kojem bi vremenu policijski službenik zaprimio prijavu o nestanku.⁹ Moramo znati kako vrijeme koje je proteklo ima ključnu ulogu prilikom traganja za nestalom osobom (postupanje temeljem načela tzv. *zlatnog sata*, unutar 24 sata prvoga dana).¹⁰ Stoga druga definicija određuje neko određeno logički prihvatljivo vrijeme. Ovdje moramo biti oprezni jer postoje shvaćanja po kojima "logički prihvatljivo vrijeme" predstavlja vrijeme od 24 sata od saznanja da je neka osoba nestala pa do želje da se podnese prijava o nestanku osobe. Smatramo kako bi takvo postupanje policijskog službenika bilo pogrešno, jer ne uvažava dio definicije *s obzirom na njene dotadašnje životne navike*. Jasno kako te navike mogu imati poremećaj i u manjem vremenskom intervalu, npr.: od dva sata pa čak i manje (to posebno vrijedi kod nestanaka djece).¹¹ Isto tako ne smije se zaboraviti da nestala osoba može biti dijete ili maloljetnik, koje prema zakonu mora biti na skrbi zakonskog zastupnika (roditelja, skrbnika, udomitelja). Bilo bi kriminalistički pogrešno kada bi policijski službenik tražio da prođu 24 sata od saznanja o nestanku djeteta ili maloljetnika pa i odraslih osoba. Ovdje se nameće činjenica, iznimno važna za policijske službenike, a koja ukazuje da bi nestalo dijete ili maloljetnik, pa i odrasla osoba, mogli umrijeti od slabosti, iscrpljenosti ili pothlađenosti ili pak mogli postati žrtve kaznenog djela: silovanja, otmice, pedofilije (djeca), trgovine ljudima, ropskog odnosa, ubojstva; čije je počinjenje već počelo, no posljedice djela mogu se ublažiti.¹²

---

⁹ Prema istraživanju Milkea u Italiji osoba se smatra nestalom kada se udalji iz svog doma i nije se javila u roku od 24 sata. Starost osobe ne utječe na primjenu odgovarajućih talijanskih zakona (Milke, 1994:49).

¹⁰ Tako npr.: u slučaju prijavljenog nestalog 43-godišnjeg muškarca, njegovoj supruzi je trebalo 43 dana da prijavi njegov nestanak; u drugom slučaju majka prijavljuje nestanak svoje kćerke, koja je u vrijeme nestanka imala 22 godine, nakon protoka od 2 078 dana (5 godina 8 mjeseci i 12 dana) opravdavajući svoj postupak na način što je imala spoznaje kako se njena kći nalazi u inozemstvu; također, u slučaju prijavljene 37-godišnje psihički liječene žene u psihijatrijskoj ustanovi, koja je ostavila svog 15-godišnjeg sina, kod koje je dijagnosticirana depresija i paranoične interpretacije nakon razvoda braka, majka - prijaviteljica je podnijela prijavu o nestanku svoje kćerke nakon 188 dana od spoznaje kako joj je kćerka nestala (Šuperina i Gluščić, 2003:160).

¹¹ U svojoj studiji Mätzler se pita: "Kako treba shvatiti da četverogodišnji grčki dječčić nije pronađen, iako su šumsko područje, na kojemu je sedam dana kasnije lugar pronašao djetetovo mrtvo tijelo, pretražila dva odjeljenja pripremljene policije, 26 pasa sa svojim vodičima i jednim helikopterom? Rutinom? Pomanjkanjem organizacije ili rukovodstva? Dijete je umrlo od slabosti i zime. Je li moglo biti spašeno?" (Mätzler, 1968:210-211)

¹² Dana 30. 3. 1999. u 17,00 sati u prostorije PP Kaštela došla je Emilija (37) te je prijavila sva uzbuđena nestanak svoga djeteta Viktorije (9). Obavljenim razgovorom s prijaviteljicom došlo se do saznanja da se dijete dana 30. 3. 1999. oko 15,00 sati igralo u dvorištu obiteljske kuće, dok su ulazna vrata dvorišta bila otvorena te je oko 16,30 sati majka primijetila da u dvorištu nema djeteta.

Policijски službenici PP Kaštela poduzimaju sve mjere i radnje u radi pronalaska nestalog djeteta te na mjesto događaja upućuju sve raspoložive policijske službenike. Istoga dana oko 18,30 sati PP Kaštela od građanina zaprima dojavu da se u ul. dr. A. Starčevića u Kaštel Sućurcu, udaljeno oko 800 metara od obiteljske kuće nestale osobe nalazi dijete koje plače. Odmah po dojavi upućeni su policijski službenici na prijavljeno mjesto gdje su pronašli i utvrdili da se radi o nestalom djetetu, nakon čega su djelatnici PP Kaštela odveli dijete na kućnu adresu i predali ga majci.

Njemačka definicija nestanka osoba uopće ne spominje vrijeme nakon kojeg bi se mogla zaprimiti prijava o nestanku osobe. Ovo bi u pravilu značilo da je policijski službenik dužan saslušati svaku osobu koja dođe prijaviti nestanak osobe, a on će na temelju toga razgovora prosuditi ispunjava li osoba – za koju prijavitelj smatra da je nestala – sve uvjete koje postavlja definicija nestanka osobe. I druga, naša definicija jednako tako uvažava ovo stajalište i praktično rješenje.

Kao posljednji kriteriji u njemačkoj definiciji nameće se: *opasnost za život i tijelo osobe*, koja se veže uz ugrožavanje pravnog dobra. Opasnost za život i tijelo znači da prema okolnostima pojedinog slučaja prijeti kod određenog tijeka događaja ne samo nanošenje ozljeda nego i smrt osobe. Dakle nastupanje štetne posljedice. Ako je posrijedi slučaj nestanka maloljetnika onda se ne traži postojanje opasnosti za život i tijelo osobe, jer prema pravilima maloljetnici (i djeca) nisu sposobni brinuti se o sebi. Iako druga definicija izričito ne traži postojanje opasnosti za život i tijelo, može se pretpostaviti da se u većini slučajeva *nestala osoba nalazi u životnoj opasnosti* uzimajući u obzir okolnosti nestanka i kriminalistička iskustva. Policijski službenik na osnovi informacija dobivenih prilikom uzimanja prijave o nestanku osobe mora procijeniti na temelju svog stručnog znanja i kriminalističkog iskustva konkretnu spoznatu situaciju, odnosno mora donijeti kriminalistički osnovane i svrhovite odluke (Modly, 1996:378). Radi se o svojevrsnoj procjeni *stupnja rizika* za nestalu osobu. Temeljem tih odluka planirano i organizirano provode se policijske mjere i radnje koje se nalažu u konkretnim situacijama nestanka osobe.

U kriminalističkom misaonom procesu postoji određena opasnost od pogrešaka, koje se sastoje od preduvjerenja, predrasuda, ishitrenih, često neutemeljenih i unaprijed donesenih odluka, zbog nepoznavanja običaja sredine iz koje nestala osoba dolazi, nepoznavanja socijalno-psiholoških karakteristika, pogreški u procjenjivanju, poistovjećivanja i uopćavanja konkretnog događaja s ranijim njemu sličnim događajima, utjecaja halo-efekta glede prijavitelja i/ili nestale osobe, stereotipa i sl. Stoga *prosudba prijave nestanka osobe* u sebi mora sadržavati temeljna kriminalistička načela: objektivnost, operativnost, upornost, potpunost, te načelo jedinstvenog rukovođenja i kritičnog i samokritičnog prilaženja postupanju.

Rad na pronalaženju nestalih osoba graniči s izrazito kriminalističkim, policijsko-socijalnim i čisto socijalnim radom, pri čemu su granice, upravo radi nejasnoća događaja na samom početku, teško dokučive. Iza prijave o nestanku osobe može se nalaziti nesreća, samoubojstvo, želja za razjašnjavanjem napetosti u ljudskoj psihi ili obiteljskoj sredini, psihička bolest, lažna ili zlonamjerna prijava ili dobro planirano i prikriveno kazneno djelo. Upravo nedavni teški slučajevi ubojstava u zadnje su vrijeme ponovno aktualizirali pitanje nestanaka osoba i učinile ga aktualnim više nego što je to bilo prije (Maver, 1983:16).

Na kraju ove sažete konceptualizacije sadržaja samo nekih odabranih pojmova glede aktualizirane teme nestanka osobe, posebnu pozornost treba posvetiti *policijskom traganju za nestalom osobom* u čijem sadržaju je implementiran skup operativno-taktičkih i tehničkih radnji koje su međusobno povezane (načelo kombinatorike i ekonomičnog postupanja) i nužno sinkronizirane i planski vođene, kao što su primjerice: prikupljanje obavijesti (vođenje razgovora, intervjua, terenske provjere "od kuće do kuće" – "od stana do stana"), promatranje, nadzor, pregledavanje i permanentno *analitičko praćenje* (kao i neposredno provođenje te planiranje) svih prikupljenih podataka: pretraživanjem tere-

na, spoznatih operativnih informacija, osoba kojima se provjeravao identitet, kontrolom detektiranih mjesta i putova mogućeg okupljanja (zadržavanja) i kretanja (itinerera) nestale osobe, kontrolom i pregledavanjem snimaka nadzornih kamera na putovima ili u naseljenim mjestima, korištenjem službenog psa tragača, policijskog plovila, helikoptera, rezultata poligrafskog ispitivanja i svih onih drugih radnji koje u kriminalistici, u sklopu mjera potražne djelatnosti, nazivamo *terenskom provjerom* ili *provjerama*.

Pri tome se ne smiju zaboraviti i važni tzv. legalni izvori informacija kao što su: mjesto i vrijeme korištenja bankomat-kartica ili kreditnih kartica, ispisi fiksnih ili mobilnih telefona i uspostavljene veze s telekomunikacijskim adresama i dr. (vidi čl. 40. PoNPPS-a). Iz ovog skupa radnji dakako ne smiju biti isključene i hitne (anticipirane) istražne/dokazne radnje koje istražitelj ima dužnost obaviti ukoliko su za njihovo provođenje ispunjene zakonske pretpostavke (čl. 213. ZKP/08.). Pored toga, policijski službenik treba postupati u svezi s odredbama ZoPPO-a (čl. 23. st. 1. t. 3.; čl. 33. st. 4. i 48. – 50. traganje za osobama i predmetima) i Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika (PoNPPS, NN 89/10., čl. 75. – 78.).

Temeljem ovako definiranog pojma *nestala osoba* dobivamo jasne kriterije koji će prema okolnostima pojedinog slučaja omogućiti sve potrebne policijske mjere i radnje u svrhu pronalaska nestale osobe. Isto tako obje definicije traže od policijskog službenika stručno znanje, kriminalističko iskustvo u postupanju u slučajevima nestanka osoba. Policijski službenici su u ovakvim slučajevima pozvani na fleksibilnost, operativnost, prilagodljivost i svrhovitost svojega postupanja.

1.1. Fenomenološki prikaz nestanka osobe

Kada neka osoba napusti svoje uobičajeno životno područje, nepoznatog je mjesta boravka, a razlozi nestanka su neuobičajeni/nepoznati prema okolnostima pojedinog slučaja, tada policijski službenici zaprimaju prijavu o nestanku osobe od strane obitelji, rođaka, prijatelja itd. Analizom zaprimljenih prijava dobit ćemo fenomenološki prikaz nestanka osoba. Ovi podaci su nužni radi procjene situacije nestale osobe i sustavnog planiranja traganja za nestalom osobom. U nastavku dajemo kraći prikaz rezultata istraživanja kojeg su proveli Šuperina i Gluščić (2003).¹³

---

¹³ Rezultati istraživanja kojeg su Šuperina i Gluščić proveli na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu na temu nestalih osoba objavljeni su u Pravnom vjesniku (19(3-4), 151.-187.) pod naslovom: Učestalost prijave nestanka osobe u Republici Hrvatskoj i postupanje policijskog službenika u traganju za nestalom osobom: Aktualizacija problema.

Kao temeljni izvor prikupljenih podataka u provedenom istraživanju poslužio je ispis biltena događaja deset policijskih uprava MUP-a RH: PU zagrebačka, PU primorsko-goranska, PU osječko-baranjska, PU splitsko-dalmatinska, PU dubrovačko-neretvanska, PU sisačko-moslavačka, PU zadarska, PU međimurska, PU ličko-senjska i PU virovitičko-podravska. Kriterij izbora ovih policijskih uprava bio je unutarnji ustroj policijskih uprava i njihova kategorizacija unutar MUP-a RH te prosječni broj prijavljenog stanovništva u svakoj pojedinoj policijskoj upravi. Nakon toga uzeti su svi evidentirani slučajevi nestalih osoba u dnevnom biltenu odabranih policijskih uprava. Dakle, ukupan broj prijava nestanka osoba po svakom području prikupljanja podataka. Na taj način došlo se do uzorka evidentiranih slučajeva prijave nestalih osoba od početka 2001. do kraja 2002. godine, koji je ukupno brojio $N = 1\ 849$. Prikupljanje podataka, odnosno činjenica i njihovo korištenje usmjereno je utvrđivanju najčešćih (frekventnih) situacija u kojima se policijski službenik može naći glede nestanka osobe, kako bi se izradili

Najveći broj nestalih osoba čine maloljetne osobe – 35,54%; zatim djeca – 10,70%; te mlađe punoljetne osobe – 8,06% od ukupno prijavljenih nestalih osoba. Navedena populacija čini 54,30% od ukupno prijavljenih nestalih osoba. Što se tiče *motiva nestanka* u toj populaciji najčešće se pojavljuju: loši porodični odnosi – 15,78% slučajeva, avanturizam – 10,04% slučajeva, svađa u obitelji – 5,13% slučajeva.¹⁴ Ovi podaci upućuju na potrebu razvijanja kriminalističko-taktičkih algoritama u postupanju policijskog službenika u traganju za nestalom osobom. Posebno ovdje vidimo veliko područje primjene kriminalističke strategije kao puta pravilnog izbora kriminalističkog sredstva, metoda i radnji u pronalaženju osobe.

Dalje nam je značajan broj nestalih osoba starijih od 70 godina, koji čine 11,19% od ukupnog broja nestalih osoba. Taktika traganja za ovim osobama znatno se razlikuje od taktike traganja za mladim osobama. Ovo proizlazi iz činjenice kako starije osobe imaju ponešto drugačije razloge nestanka. Razlozi nestanka kod starijih osoba jesu: psihičke bolesti – 16,94% slučajeva, staračka demencija, gubljenje u prostoru – 4,19% slučajeva i druge bolesti – 7,66 % slučajeva.¹⁵

---

algoritmi i hodogrami općeg i posebnog oblika postupanja policijskog službenika.

Temeljna hipoteza istraživanja, koja je prikupljenim podacima i njihovom analizom potvrđena, bila je: "Vremenski razmak od nestanka do prijave nestanka osobe, kvantiteta i kvaliteta sadržaja prijave nestanka osobe zaprimljene od policijskog službenika (objektivni i subjektivni čimbenici koji su prisutni), odnos između nestale osobe i prijavitelja bitno utječu na mogućnost i kvalitetu postupanja policijskog službenika u traganju za nestalom osobom i na njegovu učinkovitost glede pronalaženja nestale osobe."

¹⁴ Policijski službenici zaduženi za traganje za djecom i maloljetnicima moraju usvojiti pravilo kako trebaju biti spremni očekivati neočekivano. Da je tome tako, ilustracije radi, navest ćemo nekoliko primjera: 8-godišnje dijete nije se vratilo kući iz škole jer ga je strašno zanimalo kako to izgleda vožnja gradom autobusom i tramvajem; 12-godišnja maloljetnica želi naći posao i osamostaliti se od roditelja pa odlazi iz roditeljskog doma; 7-godišnje dijete otišlo je iz kuće roditelja jer je željelo biti samo kako bi moglo razmišljati o svom budućem životu; 17-godišnji maloljetnik kao motiv svog odlaska iz doma roditelja navodi želju upoznavanja osoba asocijalnog ponašanja, posebno ovisnika o drogi, jer o njima piše seminarski rad u školi; 16-godišnja maloljetnica kao razlog svog odlaska od kuće navodi što joj roditelji nisu potpisali suglasnost za sklapanje manekenskog ugovora; zbog ljubavi, zajedno sa dečkom 16-godišnja maloljetnica bježi u inozemstvo, gdje borave zajedno 51 dan; zbog želje da "zaradi nešto novaca" 17-godišnji maloljetnik odlazi u inozemstvo gdje radi građevinske radove "na crno" 105 dana; 13-godišnja djevojčica bježi od kuće jer želi živjeti i "oženiti se" sa svojim "dečkom", 13-godišnjim dječkom (Šuperina i Gluščić, 2003:169).

¹⁵ Pojmovi *motiv* i *razlog* često se poistovjećuju, iako njihov sadržaj nije isti. Pod *motivom* se podrazumijevaju one pobude koje čovjekovo djelovanje usmjeravaju prema nekom određenom cilju, održavaju to djelovanje i pojačavaju njegov intenzitet. U pojam *motiv* spada i veliki broj izraza, kao npr. potreba, poriv, želja, težnja itd., među kojima postoje izvjesne razlike. No, te razlike različiti ljudi različito doživljavaju i interpretiraju. U tom pogledu Kakuska možda najzornije ukazuje na poteškoće određivanja sadržaja ovog pojma, kada kaže da bi njegova definicija mogla glasiti: "motiv je potreba ili želja povezana s namjerom postizanja nekog cilja", jednako tako kao i definicija: "motiv je motiv", jer se u prvoj definiciji pojavljuju četiri pojma koji su međusobno zamjenjivi jer znače isto – motiv, potreba, želja i namjera. Čak i pojam *cilj* ima katkad značenje *motiva*: ako je netko nešto učinio zbog novca, kažemo da mu je novac bio *motiv* (Petz, 1992:253). *Razlog* se može shvatiti kao opravdanje, izgovor, isprika, ali neki taj pojam shvaćaju i kao "ono što potiče na neki postupak, pobuda, poticaj, motiv".

^u svezi s gore spomenutim primjerom mi ćemo podrazumijevati: novac kao *razlog*, a *motiv* kao želju za njegovim posjedovanjem.

Distribucija nestalih osoba po spolu, općenito u ukupnom broju promatranih nestalih osoba (muškarci 51,81%, žene 48,19%), ne pokazuje neko značajnije odstupanje. Ali, ako napravimo korelaciju između spola i dobi nestale osobe dolazi se do podataka koji odstupaju među osobama ženskog spola starosti do 18. godine života u odnosu na osobe muškog spola, gdje je postotak nestalih ženskih osoba oko 64% u odnosu na osobe muškog spola iste životne dobi. Glede vremenske distribucije nestanka osoba po mjesecima unutar godine dolazi se do zaključka kako je frekvencija nestalih osoba približno jednako raspodijeljena, s malim odstupanjem u vremenskom intervalu od svibnja do kolovoza, što se može tumačiti većim udjelom nestalih osoba starosti do 25. godine života što je u korelaciji i s motivima nestanka osobe (Šuperina, Gluščić, 2003:155-156).

2. PRAVNI TEMELJ ZA POSTUPANJE POLICIJSKOG SLUŽBENIKA U TRAGANJU ZA NESTALOM OSOBOM

Pravni temelj za postupanje policijskog službenika u svezi s traganjem za nestalom osobom nalazimo u Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima (ZoPPO). U članku 3. stavku 1. ZoPPO-a propisani su poslovi policijskog službenika, između ostalog: zaštita života, prava, slobode, sigurnosti i nepovredivosti osobe; zaštita imovine; sprječavanje počinjenja kaznenih djela i prekršaja, njihovo otkrivanje i prikupljanje podataka o tim djelima i počiniteljima (...); te drugi poslovi određeni Zakonom. U članku 13. stavku 1. ZoPPO-a pobrojane su ovlasti policijskog službenika koje uređuje spomenuti Zakon, a među ostalim i traganje za osobama i predmetima (čl. 16. st. 1. t. 6. ZoPPO-a). Prema članku 1. stavku 2. policijske poslove obavlja i policijske ovlasti primjenjuje policija prema odredbama ovog Zakona radi sprječavanja i otklanjanja opasnosti i u kriminalističkim istraživanjima. *Opasnost* je definirana kao stanje bliske i izravne mogućnosti nastupanja štete za zaštićeno dobro (čl. 2. st. 1. t. 6. ZoPPO-a), a kriminalističko istraživanje definirano je u članku 2. stavku 1. točki 7. ZoPPO-a. Radi se o općim normama za postupanje policije (policijskog službenika) i u slučajevima nestanka osobe.

Ovdje je važno napomenuti odredbu članka 14. stavka 1. ZoPPO-a po kojoj je policijski službenik dužan primjenjivati policijske ovlasti u skladu s Ustavom Republike Hrvatske i zakonima donesenim temeljem tog Ustava. Također, policijski službenik je dužan poštivati dostojanstvo, ugled i čast svake osobe, kao i druga temeljna prava i slobode čovjeka. Posebno obzirno policijski službenik postupa prema djeci, maloljetnim, starim i nemoćnim osobama, osobama s invaliditetom i prema žrtvi kaznenog djela i prekršaja (čl. 14. st. 2. ZoPPO-a). Člankom 5. stavkom 2. ZoPPO-a nalaže se policijskom službeniku primjena uvijek one policijske ovlasti kojom se u najmanjoj mjeri zadire u slobode i prava čovjeka, a postiže svrha obavljanja policijskog posla.

Za provođenje mjera i radnji traganja za nestalom osobom, radi otklanjanja opasnosti te radi ostvarivanja sigurnosti građana i imovine od važnosti je suradnja policije s drugim subjektima koji se spominju u članku 8. stavku 1. i 2. ZoPPO-a (državna tijela, jedinice lokalne i područne/regionalne samouprave, pravne osobe koje imaju javne ovlasti, druga tijela, organizacije, zajednice, nevladine organizacije, građanske udruge i građani).

Člankom 48. stavkom 1. ZoPPO-a utvrđuje se obveza policije u provođenju traganja za osobama i predmetima. To traganje za osobama i predmetima policija provodi

raspisivanjem potrage i objave (čl. 48. st. 2. ZoPPO-a). *Potraga* će se raspisati, između ostalog, i za nestalom osobom (čl. 49. st. 1. t. 3. ZoPPO-a), dok će se *objava* raspisati radi: 1. utvrđivanja prebivališta ili boravišta osoba, u slučaju propisanom zakonom, 2. utvrđivanja identiteta osobe koja nije u stanju dati osobne podatke ili mrtvog tijela osobe za koju se ne mogu utvrditi osobni podaci, 3. pronalaženja predmeta u svezi kaznenog djela ili prekršaja ili predmeta koji su pronađeni ili nestali, i 4. radi oduzimanja predmeta ili isprava na temelju odluke suda ili tijela uprave (čl. 50. ZoPPO-a).

U tekstu spomenutog Zakona (čl. 45. st. 1. t. 3. ZoPPO-a) propisana je ovlast policijskog službenika u svezi s *privođenjem osobe bez pismenog naloga* (npr. izdanog od suda) za kojom je *raspisana potraga* (dakle, i za nestalom osobom). U svezi sa člankom 43. stavkom 3. ZoPPO-a, osoba prema kojoj se primjenjuje dovođenje smije se dovesti "u službene prostorije policije ili drugog nadležnog tijela, odnosno u drugo mjesto određeno u zapovijedi ili nalogu", a po članku 47. stavku 1. ZoPPO-a policijski službenik dužan je osobu koju dovodi ili privodi – prije dovođenja ili privođenja – upoznati: (1) s razlozima poduzimanja te radnje i (2) o pravu na obavještanje člana obitelji ili druge osobe koju ta osoba odredi (među kojima može biti i odvjetnik). Upoznavanje s (3) pravom na branitelja, u svezi s policijskim traganjem za nestalom osobom, potrebno je učiniti u onim slučajevima kada se raspolaže osnovom sumnje da je osoba u vrijeme svog nestanka počinila koje kažnjivo djelo. O dovođenju ili privođenju djeteta ili maloljetne osobe policijski službenik će odmah obavijestiti: roditelja, skrbnika, udomitelja, osobu kojoj je dijete povjereno na čuvanje i odgoj ili stručnu osobu centra za socijalnu skrb (čl. 47. st. 2. ZoPPO-a).

Smatramo na ovome mjestu korisnim upozoriti i na ovlast provjere ili utvrđivanja identiteta osobe. Provjera identiteta osobe provodi se uvidom u osobnu iskaznicu provjeravane osobe ili uvidom u njenu drugu javnu ispravu s fotografijom. Iznimno, provjera identiteta može biti provedena na temelju iskaza osobe čiji je identitet provjeren (čl. 31. ZoPPO-a). Ovlast provjere identiteta kod nestale osobe u svezi je sa člankom 30. stavkom 1. točkom 9. ZoPPO-a. Kada nije moguće provjeriti identitet osobe, pristupa se utvrđivanju identiteta osobe sukladno sa člankom 33. stavkom 1. ZoPPO-a. Ako drukčije nije propisano posebnim zakonom, utvrđivanje identiteta osobe se provodi: 1. primjenom znanstvenih metoda i sredstava (biometrija i druge metode), ili 2. objavlivanjem crteža, snimke ili opisa osobe (čl. 33. st. 2. i 3. ZoPPO-a; čl. 53. – 54. PoNPPS-a). U posebnim okolnostima, koja mogu biti u svezi s neprimjenjivosti metoda, sredstava ili raspoloživog vremena, policija je ovlaštena objaviti fotografiju: 1. nestale osobe, 2. osobe koja o sebi ne može ili ne želi dati istinite podatke i 3. fotografiju mrtvog tijela nepoznate osobe. Također, policijski službenik može prema osobi za koju treba utvrditi identitet primijeniti ovlast dovođenja, a ne zbog toga što je za tom osobom raspisana potraga ili objava.

Člankom 23. ZoPPO-a propisana je ovlast *prikupljanja podataka* pod uvjetima i na način propisan Zakonom, između ostalog, i o nestaloj osobi. U prikupljanju, obradi, pohrani i korištenju podataka policija posebno skrbi o zaštiti osobnih i drugih podataka, o njihovoj tajnosti i povjerljivosti. Radi se o *prigodnom prikupljanju podataka* (za razliku od općenitog ili usmjerenog prikupljanja podataka) o kojima će policijski službenik podnijeti Operativno izvješće ili službenu zabilješku. Člankom 24. stavkom 1. ZoPPO-a propisana je ovlast policije glede *vođenja zbirki podataka* neophodnih za provedbu Zakona. Prije unošenja podataka u zbirku, policijski službenik je dužan procijeniti *pouzdanost izvora*

i vjerodostojnost podatka (čl. 24. st. 1. ZoPPO-a; čl. 45. PoNPPS-a). Osobni podaci pohranjeni u zbirke mogu se koristiti samo u svrhu zbog koje je zbirka ustrojena, a u drugu svrhu samo ako je to propisano posebnim zakonom (čl. 23. – 29. ZoPPO-a; čl. 46. – 48. PoNPPS-a).

Temeljem članka 68. stavka 1. ZoPPO-a policijski službenik može od davatelja telekomunikacijskih usluga zatražiti provjeru istovjetnosti, trajanja i učestalosti kontakata određenih telekomunikacijskih adresa radi *sprječavanja opasnosti te sprječavanja i otkrivanja kaznenog djela* za koje se progoni po službenoj dužnosti. Ova provjera može obuhvaćati i utvrđivanje mjesta na kojima se nalaze osobe koje uspostavljaju telekomunikacijski kontakt, te identifikacijske oznake uređaja. U svakom slučaju ova provjera se provodi na temelju pisanog odobrenja čelnika kriminalističke policije Ministarstva ili osobe koju on ovlasti. PoNPPS ovu ovlast policijskog službenika naziva: "mjerom utvrđivanja položaja mobilnog telekomunikacijskog uređaja" kada se ona primjenjuje sukladno s potrebom u svrhu traganja za nestalom osobom (čl. 75. st. 2. PoNPPS-a).

Člankom 78. ZoPPO-a propisana je ovlast javnog raspisivanja nagrade. Nagrada se može raspisati za danu obavijest radi pronalaženja nestale osobe. Raspisana nagrada objavljuje se u sredstvima javnog priopćavanja ili na drugi način (čl. 78. st. 2. ZoPPO-a), a njena visina, koja se objavljuje prigodom raspisivanja nagrade, može glede nestale osobe iznositi do 40.000,00 kn neto (čl. 116. st. 2. PoNPPS-a). Odluku o raspisivanju nagrade donosi ministar na prijedlog glavnog ravnatelja policije. Ako se do utvrđenog roka raspisanom nagradom nije postigla svrha može se raspisati i nagrada u iznosu većem od 100.000,00 kuna neto.

Devetnaestog svibnja 2010. objavljen je tekst Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika, koji je stupio na snagu 27. srpnja 2010. godine (NN 89/10., PoNPPS) kojim se u člancima 75. – 78. propisuje način provedbe mjera *traganja za osobama i predmetima* (Šuperina, Dujmović, 2011:130). Smatramo na ovome mjestu potrebnim posebno naglasiti određena pitanja i rješenja koja su donesena donošenjem ovog podzakonskog akta, glede:

a) načina postupanja policijskog službenika kod provođenja mjere traganja – potrage za nestalom osobom:

- prijava o nestanku osobe zaprima se na *zapisnik* (sadržaj zapisnika treba sadržavati podatke koji se traže za zbirke traženih osoba i predmeta)
- potrebne *mjere u svrhu pronalaska nestale osobe*, policijski službenik ih je dužan odmah poduzeti (*načelo operativnosti*)
- sukladno s potrebom u svrhu traganja za nestalom osobom ili predmetom može se primijeniti i mjera *utvrđivanja položaja mobilnog telekomunikacijskog uređaja*
- o poduzetim radnjama sastavlja se *izvješće* koje se zajedno sa zapisnikom o nestanku osobe odlaže u *spis potrage*
- u svezi s nestalom osobom policijski službenik zatražit će od prijavitelja (ili druge osobe) što noviju *fotografiju nestale osobe*, a u nemogućnosti pribavljanja fotografije izradit će zajedno s prijaviteljem (ili drugom osobom) *fotorobot nestale osobe*

<ul style="list-style-type: none">
● policijski službenik dužan je napraviti <i>plan traganja</i> za nestalom osobom s <i>popisom radnji koje je potrebno poduzeti</i>
● policijski službenik <i>raspisat će potragu za nestalom osobom</i> (objavu za nestalim predmetom) na <i>informacijskom sustavu MUP-a RH</i> i objavit će je u <i>registru potraga</i>
● policijski službenik <i>upoznaje se s objavljenom potragom</i> i objavom <i>prilikom preuzimanja službe</i>, a prije upućivanja na izvršenje zadatka dat će mu se na uvid fotografija osobe ili predmeta za kojima se traga
● poduzetim policijskim radnjama traganja za nestalom osobom policijski službenik sastavlja <i>službene zabilješke</i>
● policijski službenik dužan je <i>provjeravati postojanje razloga</i> zbog kojih je raspisana potraga za nestalom osobom (objava za nestalim predmetom), te <i>objaviti obustavu raspisane potrage</i> (objave) ukoliko je pronađena osoba (predmet) ili je utvrđeno kako je daljnje traženje nepotrebno.
<p>b) propisanih rokova u svezi s provođenjem mjera traganja – potrage za nestalom osobom:</p>
<ul style="list-style-type: none">
● policijski službenik dužan je <i>odmah</i> po primitku prijave o nestanku osobe poduzeti potrebne mjere u svrhu pronalaska nestale osobe
● ako osoba čiji je nestanak prijavljen <i>nije pronađena u roku od 24 sata</i> od zaprimanja prijave, sastavit će se <i>Plan traganja za osobom</i> koji odobrava nadležni rukovoditelj
● potraga i objava raspisana u skladu s posebnim zakonom ostaje na snazi dok tijelo koje je tražilo njeno raspisivanje <i>ne povuče nalog</i>
● <i>svakih 6 mjeseci</i> provjeravat će se od strane policijskog službenika postojanje razloga zbog kojih je raspisana potraga za nestalom osobom.
<p>c) sadržaja u svezi sa zbirkama traženih osoba i predmeta:</p>
<ul style="list-style-type: none">
● na <i>informacijskom sustavu MUP-a RH</i> policijski službenik će raspisati potragu za nestalom osobom (objavu za nestalim predmetom) i objavit će je u <i>registru potraga</i>
● MUP RH, u sjedištu, ustrojava: (1) <i>zbirku potraga</i>, (2) <i>zbirku objava za osobama</i> i (3) <i>zbirku objava za predmetima</i>
● u zbirku potraga i objava za osobama unose se sve važeće potrage, objave i tjeralice za osobama prema abecednom redu
● zbirka potraga i objava za osobama <i>sadrži podatke</i>: prezime i ime osobe, rođeno prezime, OIB, fotografiju odnosno fotorobot, ime jednog od roditelja, datum rođenja, broj akta i naziv tijela koje ga je izdalo te mjere koje je potrebno poduzeti zbirka objava za predmetima <i>sadrži identifikacijske podatke</i> o predmetima.

U slučajevima kada policijski službenik tijekom traganja za nestalom osobom procijeni postojanje osnova sumnje kako je nestala osoba oštećenik/žrtva kojeg kaznenog djela ili tu procjenu donese već tijekom zaprimanja prijave o nestanku osobe/u postupku

prosudbe situacije nestale osobe, bit će dužan postupati po odredbama članka 207. stavka 2. i dr. ZKP-a iz 2008. godine. Slična situacija bit će i kada policijski službenik procijeni postojanje osnova sumnje kako je nestala osoba u stvari počinitelj kojeg kaznenog djela.

Glava XXX. ZKP-a iz 2008. godine *Postupak za izdavanje tjeralice i objave*, odnosi se na okrivljenika i svjedoka (čl. 565. ZKP/08.) i predmete (čl. 567. ZKP/08.) koji su u svezi s kaznenim djelom. U članku 567. stavku 2. ZKP-a iz 2008. godine propisano je kako policija može objavljivati (pored ostalog) i fotografije (mrtvog) tijela i nestalih osoba ako postoji *osnova sumnje* kako je do smrti, odnosno nestanka tih osoba, došlo zbog kaznenog djela. Pored toga, u članku 569. stavku 2. ZKP-a iz 2008. godine propisano je kako se radi obavještanja javnosti o tjeralici ili objavi mogu koristiti i sredstva javnog priopćavanja. Slijedom članka 569. stavka 1. ZKP-a iz 2008. mjera traganja, koja se raspisuje za nestalom osobom, do čijeg nestanka je došlo zbog kaznenog djela, je objava. Objavu (i tjeralicu) *raspisuje policija*, a ne općenito "redarstvena vlast", nadležno prema mjestu onog državnog tijela pred kojim se vodi kazneni postupak, odnosno ustanove iz koje je *pobjegla* osoba na izdržavanju kazne, odnosno pritvora, istražnog zatvora ili zavodske mjere. Tijelo koje je naredilo izdavanje objave (ili tjeralice), po članku 568. ZKP-a iz 2008. godine, dužno ju je odmah povući: (1) kad se pronade tražena osoba (ili predmet), (2) kad nastupi zastara kaznenog progona, (3) kad nastupi zastara izvršenja kazni, ili (4) kad nastupe drugi razlozi zbog kojih objava (ili tjeralica) nije više potrebna. ZKP iz 2008. godine u članku 569. stavku 3. djelomično uređuje i mjeru *međunarodnog traganja za osobom* kada spominje raspisivanje i *međunarodne tjeralice*, dok o međunarodnoj objavi ne govori ništa. Glede opće situacije nestale osobe (kada još ne postoji osnova sumnje da je do nestanka osobe došlo zbog kaznenog djela) niti ZoPPO-u ne spominje međunarodne mjere traganja (v. čl. 24. st. 3. ZoPPO-a).

2.1. Pregled (pretraživanje) prostora

Jedna od važnih mjera koja se planira, priprema, rukovodi i izvodi, poglavito u situacijama kada su u traganje uključeni Hrvatska gorska služba spašavanja, planinari, alpinisti, speleolozi, lovci, vatrogasci te lokalni mještani, je *pregled (pretraživanje) prostora*. Temeljna svrha pretraživanja prostora je pronalaženje osobe, žive ili mrtve, te tragova i predmeta koji upućuju na prisutnost nestale osobe na tom prostoru. Taktika izvođenja pretrage ovisit će o veličini prostora, njegovoj konfiguraciji, dostupnosti, prohodnosti, raznovrsnosti posebno opasnih lokaliteta i objekata, preglednosti, vidljivosti, klimatskim i atmosferskim prilikama, dobu godine ali i od raspoloživog uvježbanog i opremljenog potencijala (resursa) angažiranog u pretraživanju prostora. Svaki prostor (urbani, ruralni, planinski, ravničarski i dr.) svojim karakteristikama uvjetuje specifičnost i posebnost rukovođenja i izvođenja pretraživanja prostora. Zadatak kriminalistike je da praksi ponudi modele i pravila za pretraživanje prostora (Modly, 1996:385), a kriminalistička i policijska praksa će sama, u zavisnosti od konkretnih potreba, primijeniti određenu adekvatnu i učinkovitu taktiku i model. Pretraživanje prostora ne trpi šablone, ali ni improvizacije. Jedno od važnijih pitanja kod pretraživanja velikih prostora s velikim brojem ljudi na terenu iz različitih ustrojbenih jedinica, tijela, organizacija, udruga građana – je osiguravanje

jedinstva rukovođenja pretraživanja prostora, kako se ne bi dogodilo da tzv. džepovi u pretraživanom prostoru ostanu nepretraženi.¹⁶

Provođenje pretraživanja prostora u smislu članka 66. ZoPPO-a predstavlja operativno-taktičku djelatnost policije i ima neformalni karakter, jednako kao i pretraživanje *prirodnih, javnih ili napuštenih prostora* u smislu članka 240. stavka 3. ZKP-a iz 2008. godine. Takva pravna situacija upućuje, u okolnostima pronalaska relevantnih tragova ili predmeta, na primjenu pravila o očevidu. "Dijelovi prirode mogu biti ograđeni u koje je pristup moguć samo pod određenim uvjetima (ograđen vrt, vojna baza, okućnica, park, cvijetnjak, rasadnik u ograđenom prostoru škole, imanja, vojne ustanove, bolnice, crkve itd.). Prema odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske I. Kž 1060/2004 od 26. siječnja 2005. za pregled dvorišta, okućnice i stabala u dvorištu kao prirodnih prostora, ne primjenjuju se pravila o pretrazi. Tom stajalištu valja dodati da sama okolnost neprimjenjivanja pravila o pretrazi ne znači da je ulaz u te prostore uvijek slobodan" (Pavišić, 2005:289). Napušteni prostor uključuje sve objekte, pa tako i prostorije (npr. ruševne zgrade, kuće, štale; napuštene kuće, gospodarske objekte i sl.) koje u vrijeme kada se poduzima radnja nisu u ničijem držanju.

Temeljem učinjene raščlambe navedenih pravnih propisa vidimo kako člana Hrvatske gorske službe spašavanja, lovce, lokalnog mještanina – policijski službenik može angažirati u pretraživanju prirodnih i napuštenih prostora. U određenim situacijama to će biti i neophodno, posebno kada se radi o prostoru obraslom gustim raslinjem ili makijom, raznim jamama ili drugim speleološkim objektima i sl.¹⁷ Tijekom izvođenja pretraživanja

---

¹⁶ U utorak, 21. 3. 2006. policiji je prijavljen nestanak 71-godišnjeg Šoltanina nakon što je s nećakom i geodetom obilazio imanje. No, na povratku u selo zalutao je u neprohodnoj makiji. U traganje za nestalim, pored policijskih službenika i članova HGSS-a sa psima tragačima, uključili su se vatrogasci, sumještani, te članovi obitelji. Brodom je pretražen i dio obale, ali zbog mraka toga dana potraga i pretraživanje prostora je prekinuto u 23.00 sata. Idućeg dana potraga je nastavljena rano ujutro i u 8.30 pothlađenog i iscrpljenog nestalog Šoltanina pronašla je njegova susjeda u uvali Donja Kruškica, udaljenoj tri kilometra od mjesta nestanka. U ovoj potrazi članovi HGSS-a koristili su elektroničko praćenje pretraženog prostora GPS-sustavom na digitalnoj karti, čime su eliminirali nepretražene "džepove". Slučaj je također još jedan primjer koji upozorava na opasnost od guste makije koja je na pretraženom prostoru narasla i preko metar i pol visine. "Makija je zapravo strašna klopka. Kad čovjek uđe, više ne izlazi. Nekoliko stranih turista tako je smrtno stradalo." – upozorava pročelnik HGSS-a, Vinko Prizmić (Večernji list, 23. ožujka 2006: 6).

¹⁷ 31. 7. 2004., subota, u popodnevnim satima, u policijskoj postaji otac prijavljuje nestanak svog 17-godišnjeg sina, pastira koji čuva ovce na Vrdovu, na Dinari. Nakon što je prijavio nestanak, zajedno s tamošnjim lovcima, mještanima i članovima obitelji krenuo je u potragu i pretraživanje prostora na Dinari. U pomoć su također bili pozvani članovi Hrvatske gorske službe spašavanja, koji su ga tražili od nedjelje do ponedjeljka 2. 8., i danju i noću, kada su ga pronašli u jami dubokoj 20 metara, promrzlog, slomljene ruke, ali ipak živog. U jamu su se spustili spasitelji GSS-a: Stipe Božić, Grgo Bujas i Domagoj Laušić koji su ga izvukli iz jame u pojasu momčadskim potegom. Silazak i izvlačenje je trajalo oko sat vremena. Veći je problem bio pronaći ga u toj pustoši jame.

Nestali pastir proveo je u jami, na temperaturi od 5 do 10 °C, oko 40-ak dugih i zastrašujućih sati. Dno jame bilo je prekriveno snijegom; klizavi kameni zidovi nisu mu dopuštali penjanje i izlazak iz jame; a on je na sebi imao ljetnu majicu kratkih rukava, kratke hlače i tenisice. U noćnim satima izvana su dopirali zvukovi zavijanja vukova, a njega je hvatala jeza. Članovi HGSS-a pronašli su ga 1 500 metara dalje od mjesta na kojem je čuvao stado ovaca, na području Ublih, u Bosni i Hercegovini. Dinara, s obzirom na geološki sastav, prepuna je jama, odnosno spilja, koje itekako privlače znatiželj-

prostora u slučajevima u svezi sa člankom 66. ZoPPO-a ili članka 240. stavka 3. ZKP-a iz 2008. godine,¹⁸ kada je pozvan od strane policijskog službenika, npr. član HGSS-a, pravno, imat će status "osobe koja ovlašteno pomaže policijskom službeniku", ali ne i status "stručne osobe koja pruža pomoć" sudovima ili drugim tijelima koja sudjeluju u kaznenom postupku (u smislu čl. 306. st. 1. ZKP/08.) ili državnim odvjetniku tijekom provođenja istrage (u smislu čl. 222. st. 3. ZKP/08.).

Slijedom ove kratke raščlambe općih i posebnih pravnih temelja za postupanje policijskog službenika u svezi s traganjem za nestalom osobom, ipak dijelom ostaju rješenja koja se nalaze u *pravilima postupanja temeljem spoznaje kriminalističke znanosti*.

3. ZAPRIMANJE PRIJAVE O NESTANKU OSOBE

Zaprimanje prijave o nestanku osobe, odnosno prikupljanje podataka o nestanku osobe, od iznimne je važnosti za cjelokupnu kriminalističku proceduru traganja i razjašnjavanja sudbine nestale osobe. Za nestanak osobe policijski službenici u većini slučajeva saznaju temeljem podnošenja prijave o nestanku osobe. U pravilu, prijavu podnose roditelji, rođaci,¹⁹ prijatelji, poznanici, kolege nestale osobe i sl.. Dakle, one osobe s kojima je nestala osoba imala redoviti kontakt iako u praksi postoje i određena odstupanja.²⁰

---

nike, turiste i planinare speleologe. No, takve avanture, ako izletnici nisu primjereno opremljeni i ne znaju mnogo o spiljama, mogu završiti tragično. Ovaj slučaj je članovima Hrvatske gorske službe spašavanja bio 15. slučaj traganja za nestalom osobom u jamama. Prva takva akcija uspješno je obavljena 1967. kod Novih Sela, gdje su iz jame duboke 38 metara izvukli djevojčicu gotovo neozlijeđenu i to nakon tri dana boravka u podzemlju (Večernji list, 3. 8. 2004: 18; 4. 8. 2004: 23).

¹⁸ U srpnju 2004. djelatnici Policijske uprave međimurske, zbog osnovane sumnje kako je žrtva ubojstva, intenzivno su provodili mjere traganja za prijavljenom muškom nestalom osobom. Temeljem prikupljenih obavijesti tijekom kriminalističke obrade, došlo se do potrebe pretraživanja prirodnog prostora – šume i drugog mješovitog terena, u blizini jednog stambenog objekta, veličine cca 2 km². U pomoć su pozvani članovi Stanice HGSS Karlovac koji su se pozivu odazvali i u dogovoreno vrijeme došli na određeno mjesto. U pretraživanju, pored policijskih službenika, sudjelovali su članovi Stanice HGSS Karlovac i dva psa tragača. Nakon pet sati pretraživanja raznovrsnog prirodnog prostora, naišlo se na sumnjiva područja iako se prijavljenu nestalu osobu nije uspjelo naći. (Arhiva Stanice HGSS Karlovac.)

¹⁹ U provedenom istraživanju Šuperine i Gluščića, na uzorku od 1 849 slučajeva prijava nestanka osoba, u deset policijskih uprava MUP-a RH, u razdoblju od 2001. do 2002., najveći broj prijavi podnijeli su roditelji (majka i/ili otac) – 48,46% prijava. Ukoliko se tom broju pribroji učešće drugih, posebno izdvojenih, krvnih srodnika, djeda i bake (1,08% prijava) te sestre i brata (6,60% prijava) dolazi se do podatka o njihovom učešću prijavljivanja nestale osobe od 56,14%. Uvažavajući definiciju obitelji iz čl. 89. st. 30. KZ-a, koja određuje tko se sve smatra članom obitelji, koja je prihvaćena u ispitivanoj varijabli "ostali članovi obitelji", dolazi se do podatka kako su članovi obitelji, njih 79,77%, policiji najčešći izvor podataka – obavijesti o nestanku osobe. U značajnom postotku, kao prijavitelji nestanka osobe, evidentirani su: domovi za djecu i mladež, domovi za starije osobe i centri za socijalnu skrb, ukupno u 9,03% slučajeva. U varijabli "ostale pravne osobe" najčešće se pojavljuju kao prijavitelji bolnice, a poglavito psihijatrijske ustanove (8,28% učešća), (Šuperina, Gluščić, 2003:158).

²⁰ Tako npr.: u jednom slučaju nestanak djelatnika sa broda prijavio je prvi časnik palube putničkog broda – trajekta; u drugom slučaju nestanak 58-godišnje žene prijavila je najmodavka turističkih apartmana; u trećem nestanak 48-godišnjeg muškarca, državljanina Njemačke, prijavio je turistički djelatnik; u četvrtom nestanak 13-godišnjeg djeteta prijavila je njegova udomiteljica koji je kasnije pronađen kod majke djeteta; u petom, poslovođa građevinskog poduzeća, koje je izvodilo građevinske radove na

Prijavitelj u trenutku podnošenja prijave o nestanku osobe²¹ nalazi se u izvanrednoj situaciji obilježenoj strahom, tjeskobom, brigom za život nestale osobe, posebice ako je riječ o iznenadnim nestancima, koji ukazuju na mogućnost postojanja nekog kaznenog djela ili ako se radi o nestanku djece i maloljetnika. Stoga policijski službenik koji zaprima prijavu o nestanku osobe ne smije podleći emocionalnoj sugestiji koja dolazi od prijavitelja.

Policijski službenik mora sačuvati smirenost, a da pritom ne ostavlja dojam ravnodušnosti, jer često takvi postupci obeshrabruju i onemogućuju prisjećanje prijavitelja. Razgovor treba voditi u smjeru dobivanja što više podataka o načinu i okolnostima nestanka, te eventualnim motivima nestanka. Obavijesti prikuplja policijski službenik, a ne prijavitelj nestale osobe. Kod toga se ne smije zaboraviti kriminalističko načelo sumnje glede prijavitelja nestale osobe.

Prikupljeni podaci utječu na policijske mjere i radnje koje slijede prema vrsti, intenzitetu i usmjerenosti cilju, tj. pronalasku nestale osobe. U ovom procesu prikupljanja podataka općenito je *prijavitelj najvažniji izvor za prikupljanje podataka*.

Potražna djelatnost policije je njena posebna aktivnost, koja uz ostalo ima za cilj pronalaženje osobe ili predmeta. Kriminalističko-taktičko *načelo hitnosti/žurnosti* vrijedi i kod potrage, i to bez obzira o kojem tipu potrage se radilo. Ovo napominjemo zbog opasne tendencije da se *potraga za nestalom osobom* tretira kao manje važnom od one za osobom za kojom je izdana tjeratica u skladu s posebnim zakonom (*potraga za okrivljenikom ili počiniteljem*).

Zaprimanje prijave o nestanku osobe (čl. 75. st. 1. PoNPPS-a), u svom iskazivanju, u osnovi, ne razlikuje se od zaprimanja kaznene prijave npr. od oštećenika(ce) ili žrtve (čl. 62. ZoPPO-a). Stoga se prijavitelju dopušta da u obliku slobodnog iskaza iznese sve

---

terenu, prijavljuje nestanak svog djelatnika; u šestom, nestanak 72-godišnje starice prijavljuje djelatnik Crvenog križa koji je bio zadužen za podjelu pomoći starim i nemoćnim osobama; u sedmom, prijavu o nestanku starije muške osobe (67) na turističkom putovanju prijavljuje turistički vodič turističke agencije; i sl. (Šuperina, Gluščić, 2003:159).

²¹ Podaci o utvrđenoj frekvenciji pojedinih izvora saznanja o nestanku osobe u neposrednoj su svezi s podacima glede vremenskog razmaka od nestanka osobe do podnošenja prijave policiji (Šuperina, Gluščić, 2003:160). Radi se o vremenskom intervalu od trenutka kada je osoba spoznala da je neka osoba nestala (kognitivni element) do podnošenja prijave od strane te osobe policijskom službeniku. Stoga, vrijeme spoznaje kako je neka osoba nestala (sadržaj podložan subjektivnoj prosudbi prijavitelja) i vrijeme (trenutak) njenog "nestajanja" (objektivni element kojeg je moguće spoznati retroaktivno) ne moraju se uvijek poklapati. U najvećem broju slučajeva, tamo gdje su bili prijavitelji članovi obitelji, prijava je bila podnesena u vremenskom intervalu "do dva dana" (70,09%).

Također smo evidentirali slučajeve u kojima su pri pronalasku prijavljenih nestalih maloljetnih osoba pronađene maloljetne osobe (npr. 16-godišnja maloljetnica) od strane policijskog službenika za koje nitko od roditelja (ili članova kućanstva) nije podnio prijavu o njihovom nestanku, a očito je kako su se udaljile iz doma, te o čijoj sudbini roditelji i članovi kućanstva nisu imali spoznaju.

Ove slučajeve posebno ističemo zato što smatramo kako bi ih trebalo promatrati iz perspektive čl. 213. KZ-a: zapuštanje i zlostavljanje djeteta ili maloljetne osobe. Nije nam namjera na ovome mjestu elaborirati određene elemente ovog kaznenog djela (njegovo biće i zakonski opis) kao što su npr. "grubo zanemarivanje" i "dužnost zbrinjavanja djeteta ili maloljetnika" ili "odavanje djeteta ili maloljetnika prosvjačenju ili drugim oblicima asocijalnog ponašanja" uzrokovano grubim zanemarivanjem dužnosti zbrinjavanja djeteta ili maloljetnika, već potaknuti na promišljanje i diskusiju kaznenopravne teoretičare i praktičare, socijalne radnike, psihologe, psihijatre i pedagoge.

što smatra važnim u vezi s nestankom osobe, nakon navođenja njenih osobnih podataka. Nakon što prijavitelj iznese iskaze, policijski službenik u pravilu postavlja potrebna pitanja koja mogu biti podsjećajuća, konkretizirajuća, objašnjavajuća, kontrolna i druga. Početkom razgovora između policijskog službenika i prijavitelja nužno je uspostaviti povjerenje, smanjiti napetosti, te na taj način dati prijavitelju do znanja da se policija trudi pronaći nestalu osobu u što kraćem vremenu. Prijavitelja treba upozoriti da nepotpuni i pogrešni podaci, odnosno zataškavanje i prikrivanje određenih činjenica, otežavaju policijsko traganje za nestalom osobom. Nerijetko, kod prijavitelja, posebno člana uže obitelji, prisutan je i osjećaj srama radi određenih ponašanja ili radnji prijavljene nestale osobe. Takvi osjećaji trebaju se neutralizirati i ukloniti stjecanjem povjerenja prijavitelja – kako sve što će reći policijskom službeniku – ostat će između njih te da će dane obavijesti biti iskorištene isključivo radi pronalaska nestale osobe, a ne za "senzacionalističko punjenje stupaca dnevnog tiska".

Isto tako policijski službenik bi trebao znati da prijavitelj može *lažno prijavljivati nestanak osobe* i na taj način *simulirano sudjelovati u razjašnjavanju sudbine nestale osobe*. Načelno iskaz prijavitelja treba prihvatiti bez ograđivanja i slobodnog ocjenjivanja, te na taj način spriječiti donošenje ranih zaključaka u pogledu postojanja proturječnosti u iskazu prijavitelja. Ako ipak postoje indicije koje ukazuju na lažno iznošenje podataka, razgovor treba usmjeriti tako da prijavitelj iznese što više detalja. Ako prijavitelj na temelju duže ili kraće veze s nestalom osobom ne raspolaže podacima nužnim za razjašnjavanje nestanka, treba razgovarati s onim osobama koje raspolažu s više informacija o nestaloj osobi.

U svim slučajevima nestanka osoba polazi se od tog da je prijavitelju u interesu razjašnjavanje sudbine nestale osobe, pa je u pravilu nužno voditi *povjerljiv zajednički rad s prijaviteljem*, koji se ne bi trebao prekidati tijekom cijelog procesa traganja za nestalom osobom.²²

- Kod zaprimanja prijave o nestanku osobe prikupljaju se oni podaci koji omogućuju:
- procjenu stupnja ugroženosti nestale osobe
  - pronalazak nestale osobe, odnosno pronalazak njenog mjesta boravka
  - identifikaciju nestale osobe u slučaju pronalaska mrtvog tijela ili nepoznate bespomoćne osobe
  - rano prepoznavanje kaznenog djela prema nestaloj osobi, prekidanje počinjenja kaznenog djela prema nestaloj osobi ili prekidanje počinjenja kaznenog djela od strane nestale osobe

---

²² U svom istraživanju Mitić tvrdi i argumentira kako obrazovni i materijalni status porodice nije primarnog utjecaja na odluku hoće li maloljetnik bježati od kuće ili neće. Presudnu ulogu imaju, po autoru, odnosi u samoj porodici. Zaključeno je kako obrazovni status i uloga *koju* roditelj u društvu ima direktno utječu na organizaciju potrage za "odbjeglim maloljetnikom", jer se dobro situirani roditelji i sami angažiraju u pronalaženju svog djeteta, (oni) traže da se poduzmu sve moguće operativne radnje u cilju pronalaženja djeteta i očekuju potpunu diskreciju. Utvrđeno je kako se češće događa da dijete "uglednih roditelja" i "prosvjetnih djelatnika", za koje se opravdano pretpostavlja da imaju pravilan odgojni utjecaj na svoje dijete, bježe od kuće i priključuju se nekoj neformalnoj skupini. Analizirajući te slučajeve, autor uglavnom dolazi do zaključka kako ti roditelji traže od svoje djece da budu u "svemu prva", te da su emocionalni odnosi između takvih roditelja i djece veoma hladni (Mitić, 1984:24).

– stvaranje povoljnih uvjeta i okolnosti za razjašnjavanje sudbine nestale osobe.

Razgovor s prijaviteljem mora imati svoj slijed. Nakon slobodnog iskaza prijavitelja, slijedi detaljno postavljanje pitanja. Tako vođen razgovor omogućuje prijavitelju nesugestivno iznošenje stanja stvari, a policijskom službeniku omogućuje objektivno prikupljanje potrebnih podataka i procjenu situacije događaja.

3.1. Sadržaj prijave o nestanku osobe

Podaci koje bi trebala sadržavati prijava o nestanku osobe:

- Podaci o ustrojstvenoj jedinici MUP-a u kojoj se prijava podnosi
  - podaci o datumu i vremenu zaprimanja prijave (vrijeme početka i kraja razgovora)
  - određivanje službenog broja pod kojim se predmet vodi u ustrojstvenoj jedinici MUP-a
  - podaci o policijskom službeniku koji zaprima prijavu
  - podatak o unosu potrage u Informacijski sustav MUP-a;
- Osobni podaci o nestaloj osobi
  - uobičajene osobne podatke o nestaloj osobi (ime i prezime, OIB, spol, ime i prezime roditelja, djevojačko prezime majke, datum, mjesto, općina i država rođenja, adresa posljednjeg prebivališta ili boravišta /ulica i broj, mjesto, općina i država/, narodnost, državljanstvo, zanimanje) potrebno je nadopuniti adresom ustanove ili poduzeća u kojoj nestala osoba radi, ide u školu ili posjećuje odgojne ustanove
  - broj/eve mobilnog telefona koji/koje nestala osoba koristi kao i broj/eve fiksnih telefona koji su joj bili dostupni
  - korisno je prikupiti i adrese na kojima borave uži članovi obitelji s kojima je nestala osoba u dobrim/lošim odnosima, kao i adresa stanovanja npr. bivše supruge/supruga na kojoj boravi i zajedničko dijete/djeca
  - podaci o nadimku nestale osobe uobičajeno korištenom među njezinim prijateljima, kolegama, učenicima, po kojem je poznat u supkulturnim skupinama;
- Opis nestale osobe
  - visina, stas, građa, razvijenost; (svi podaci poštovanjem kriminalističkih pravila o uzimanju osobnog opisa osobe)
  - posebna tjelesna obilježja, amputacije na ekstremitetima npr. prsta na ruci ili noge ili šake, ruke do nadlaktice ili do ramena, madeži, ožiljci, tetovaže, *piercing* i sl., te druge posebnosti poput medicinskih pomagala (naočale, umjetno zubalo, slušni aparat) itd.
  - opis odjeće, obuće i odnesenih predmeta, (procijeniti mogućnost dobivanja uzoraka)
  - opis predmeta, po mogućnosti s individualnim karakteristikama, koje je imala uza se (npr. torbu, kišobran, štap, nakit, sat, identifikacijske isprave, novac, ključeve doma ili automobila, fotografije bliskih osoba, dnevni ili tjedni tisak i/ili knjigu, fotografski aparat i sl.)
  - sklonosti i vještine nestale osobe
  - niz nedavno učinjenih fotografija nestale osobe;

- Podaci o prijavitelju i njegovu odnosu prema nestaloj osobi
  - osobni podaci prijavitelja, odnos s nestalom osobom (obiteljski ili koji drugi), broj kontakt-telefona ili mobitela
  - motivi/razlozi prijavljivanja nestanka osobe; na temelju kojih činjenica temelji tvrdnju o nestanku osobe
  - emocionalno i psihičko stanje prijavitelja nestale osobe
  - utvrditi vrijeme (dan i /približno/ sat: "Trebao je doći iz škole danas kasno poslije podne, oko 17.00 sati.") nestanka osobe (ili kada je nestala osoba zadnji put bila viđena) i usporediti ga s vremenom prijavljivanja (razjasniti razloge postojanja takvog vremenskog razmaka)
  - utvrditi proturječnosti i pogreške u opisivanju i iskazu u odnosu na nesumnjivo utvrđene okolnosti, činjenice (posebno kod prijavitelja nestale osobe) – koje pogreške mogu biti logičke, psihološke ili tehničke prirode, no ipak treba tražiti objašnjenje i opravdanje za njih
  - suglasnost o objavljivanju fotografije u sredstvima javnog priopćavanja i na internetskim stranicama MUP-a
  - druge činjenice ili okolnosti koje prijavitelj smatra važnim;
- Konkretni okolnosti nestanka
  - tko je, kada i gdje te pod kojim okolnostima zadnji put vidio nestalu osobu?
  - je li nestala osoba bila sama ili u društvu s nekom drugom/drugim osobom/osobama (identifikacijski podaci ili osobni opis te/tih osoba, opis situacije, način kontakta)?
  - koje su se osobe nalazile u pratnji nestale osobe?
  - što je u tom trenutku nestala osoba radila, kako se ponašala, kakvog je bila raspoloženja? Kakav je bio sadržaj razgovora tom prilikom?
  - je li nestala osoba navela cilj i smjer kretanja svog udaljavanja (npr. odlazak prijatelju/prijateljici) ili je nestala iznenada, neuobičajeno i šutke (npr. jednostavno se obukla i otišla iz kuće ne pozdravivši se s ukućanima)? Razlozi pretpostavljenog udaljavanja?
  - u kojem se smjeru udaljila, ili se mogla udaljiti, nestala osoba?
  - uobičajene navike kretanja (pješice, biciklom, skuterom, motorom, osobnim automobilom, korištenjem prečica, prelaskom preko mostova, željezničke pruge, preko livade, parka, gaja ili luga, pored vodenih površina i sl.) i načini udaljavanja (korištenje javnog /gradskog/ prijevoza, lokalnih autobusnih linija, prigradske željeznice, taksi-prijevozom, autostopiranjem) s mjesta čestog boravljenja ili zadržavanja?
  - koje su bile zadnje radne ili društvene obveze/kontakti koje je nestala osoba imala, odnosno koje je radnje i obveze trebala obaviti (npr. cilj, razlog obavljanja radnje, npr. razlog odlaska odvjetnika opunomoćitelju ili najavljeni odlazak nestale osobe javnom bilježniku kod kojeg nije došla)?
  - je li nestala osoba imala stvarne (i koje) razloge za iznenadnu promjenu mjesta boravka (npr. odlazak iz diskokluba zbog svađe s dečkom, prekomjerno konzumiranje alkohola, trenutačne slabosti ili bolovi, reakcija na uzete lijekove ili drogu i sl.)?

- je li nestala osoba govorila nekome (i kome) da se nečega ili nekoga boji (npr. otkrivanja da je trudna, očuha koji ju je višekratno silovao), da ima kakvih problema (i kojih), (npr. neuspjeh u školi, na radnome mjestu, žrtva je *mobbinga* ili *bullynga*) ili je to pokazivala na poseban način (npr. svojim držanjem, ponašanjem)? Je li u posljednje vrijeme primala uznemirujuće ili prijeteće poruke, pisma?
- kakvo je bilo kretanje osoba i vozila u mjestu odlaska/nestanka, opis vozila;
- Poduzete mjere traganja od strane prijavitelja (ili drugih osoba)²³;
- Podaci o psihičkoj i tjelesnoj konstituciji nestale osobe
  - opća obilježja ličnosti kao intelekt, karakter, temperament; konstitucija, sposobnost orijentiranja, kontakti, interesi, sklonosti itd.
  - psihičko stanje nestale osobe, opis psihičkog tipa, aktualne psihičke neuobičajenosti utemeljene na ponašanju (hospitalizacija, liječenje!), posebno se obrađuju činjenice kao sklonost pustolovini, avanturizmu, spremnost na rizik, usamljenost, namjera samoubojstva (provjera općih i posebnih indicija, suicidalna predispozicija, motiv ili prisutnost suicidalnih stimulansa)
  - tjelesno stanje nestale osobe, njena radna sposobnost, bolesti sustava za kretanje, kronična i akutna oboljenja koja ograničavaju poslovnu sposobnost i sposobnost orijentacije u prostoru, nužnost redovitog liječničkog pregleda ili uzimanje lijekova, posljedice i motorička/psihička manifestacija neuzimanja konkretne terapije/lijekova; moguća trudnoća (nedavno saznanje o teškom ili neizlječivom oboljenju – nje ili njoj bliskih osoba)
  - životni ritam, navike, uvjeti i način ponašanja, korištenje slobodnog vremena, postojanje obveza (sportski treninzi ili fitnes programi, muzičke ili kazališne probe, obveze u školi ili na fakultetu – kasne poslijepodnevne vježbe ili seminari, redovito odlaženje na groblje)
  - posebnosti životnih uvjeta i okolnosti, posebnosti u području stanovanja nestale osobe (npr. neuobičajena neurednost, nedostatak predmeta, oprostajno pismo, financijsko stanje, obiteljsko stanje kao obiteljski konflikti, prisutnost alkoholizma ili konzumacije opojne droge, odvajanje i rastava od partnera);
- Mogući uzroci i razlozi za nestanak
  - dugotrajni, odnosno aktualni konflikti (sa članovima obitelji, porodice; svađe, razni oblici zlostavljanja)
  - asocijalnost, mogući problemi i konfliktne situacije (alkoholizam, ovisnost, prosjačenje, financijski bankrot, beskućnik, sklonosti skitnji, preljub, prostitucija)

---

²³ Pored dužnosti policije (policijskog službenika) u svezi s traganjem za nestalom osobom, prisutno je i tzv. *privatno traganje za nestalom osobom*, najčešće provođeno od strane članova obitelji nestale osobe, koje se sastoji u samom neposrednom traganju (npr. otac pronalazi svog maloljetnog 17-godišnjeg sina u zdravstvenoj ustanovi dva dana po podnošenju prijave, nad kojim je izvršen operativni zahvat na želucu; 31 dan nakon podnesene prijave o nestanku majke, sin pronalazi svoju majku obješenu o drvo u šumarku tik do obiteljske kuće; majka pronalazi svoju maloljetnu 17-godišnju kći na prostorima oko gradskog jezera šest dana po podnošenju prijave) ili npr. samoinicijativno dijeljenje letaka građanima ili njihovo stavljanje i lijepljenje po javnim mjestima, plaćanje oglasa u javnim glasilima, poglavito u tisku (dnevnim ili tjednim novinama) gdje objavljuju podatke i fotografiju nestale osobe tražeći na taj način pomoć drugih građana u traganju za nestalom osobom.

- samoubilačka sklonost; je li nestala osoba pred kime, kada i na koji način, direktno ili indirektno, gestom, riječju ili pismom, izražavala samoubojstvenu namjeru i koliko puta; utvrditi postojanje samoubojstvenih motiva i stimulansa (pubertet, laktacija, menstruacija, djelovanje alkohola ili droga, apstinencijske krize i sl.); provjeriti podatke može li se temperament i karakter nestale osobe dovesti u vezu s njenim mogućim samoubojstvom (suradnja sa stručnim osobama); je li u njenoj obitelji bilo samoubojstava (tko, kada, kako, zašto); pronađeni tekstovi nestale osobe u njenoj korespondenciji, osobnom dnevniku, osobnom računalu, mobitelu, dlanovniku ili ručnom računalu (eng. *Handheld*, PDA – *Personal Digital Assistant*), MP3/MP4 *playeru* koji se odnose na tematiku smrti i samoubojstva; ostavljeno oprostajno pismo
- preosjetljivost i strah u vezi s nekim životnim situacijama (npr. izvanbračna trudnoća, neutemeljeno sumnjičenje u radnoj sredini ili obitelji)
- prijetnja nestaloj osobi (od koga, na koji način, kada, zbog čega, pred kime i sl.)
- odgojni problemi (pubertetske krize, odbacivanje autoriteta)
- radni problemi (gubitak radnog mjesta)
- strah od kaznene, prekršajne ili disciplinske odgovornosti; mogućih ili izrečenih mjera i kazni
- velika zaduženost nestale osobe s obzirom na njeno imovno stanje (kockarski dugovi, reketarenje, prijetnja utjerivača dugova, "spašavanje obitelji od financijskog opterećenja" i sl.); ili posjedovanje veće količine novca (od prodaje nekretnine, dobivene otpremnine, podignute mirovine za nekoliko mjeseci unazad i sl.)
- zdravstveni problemi (npr. dromomanija)
- prakticiranje određenih vjerskih običaja ili sklonost sektama;
- Kontaktne osobe iz područja stanovanja, posla i slobodnog vremena
- koje mogu dati korisne informacije ili kod kojih bi se nestala osoba mogla zadržavati
- neposredni kontakti prije nestanka (s kime i kada, sadržaj razgovora)
- odnosi nestale osobe sa članovima obitelji ili s njoj bliskim osobama (imovinski, radni, poslovni, službeni, osobni, intimni i sl.)
- vrsta i intenzitet veze s određenim osobama, neuobičajenosti i aktualne promjene;
- Podaci o prijašnjem nestanku
- motivi/razlozi prijašnjeg nestanka
- koliko puta je već bila evidentirana kao nestala osoba
- koliko dugo je bila odsutna od podnošenja prijave pa do njenog nalaska/povratka
- kakvo je bilo njeno ponašanje za vrijeme nestanka
- mjesta zadržavanja, što je radila i eventualno koje je osobe posjećivala za vrijeme nestanka
- je li osoba za vrijeme nestanka bila žrtva kaznenog djela ili eventualno počinila neko kazneno djelo;
- Drugi podaci koji mogu biti odlučni za traganje za nestalom osobom, a koji proizlaze iz konteksta konkretne prijave i izjave prijavitelja
- postoje li okolnosti koje ukazuju na mogućnost da je nestala osoba žrtva kaznenog djela?

- postoji li bilo čiji i kakav interes za nestanak osobe (radi osiguranja, nasljedstva, duga, onemogućavanja svjedočenja, osvete, otmica, nestala osoba je bila (su) okrivljenik, oštećenik, žrtva i sl.)?
- je li se tko, kada, od koga i na koji način zanimao za nestalu osobu?
- je li nestala osoba bila osigurana, kod koga, od kada, pod kojim uvjetima i na koji iznos, tko ima pravo na osiguranje u slučaju smrti i sl.?
- je li nestala osoba posjećivala određena mjesta (kockarnice, javne kuće, salone za masažu, javne saune) ili određene osobe (već ranije evidentirane kao počinitelja kažnjivih radnji, organizatore tajnih borbi pasa, "kamatare", osobe istospolne orijentacije ili sklone određenim vjerovanjima, i sl.)?
- koje su to utvrđene činjenice koje upućuju na neuobičajena ponašanja nestale osobe (npr. osoba koja nikada ne konzumira veću količinu alkoholnog pića biva viđena u teškom alkoholiziranom stanju, slično je i s /namjernom ili nenamjernom/ konzumacijom lake ili posebno teške opojne droge; uvijek uredno odjevena i dotjerana nestala osoba biva viđena u neurednom i neobrijanom stanju i sl.)?
- kada nestanu osobe koje su živjele same (starije osobe, udovac/udovica, neudane žene i neoženjeni muškarci, razni "čudaci" i "samotnjaci", istospolno orijentirane osobe i sl.) za njihov nestanak se saznaje u pravilu kasno. Kriminalistička pravila u takvim situacijama nalažu postupanja kao da se radi o samoubojstvu ili ubojstvu (Modly, 1996:162).

Potrebno je ukazati kako stalni porast poslova i zadaća policijskih službenika zahtijeva i određen tempo u njihovu izvođenju. U olakšavanju takve situacije uvode se neka praktična rješenja kao što su npr. obrasci s postavljenim pitanjima – odgovorima (*checking liste*), koje policijski službenici, u zavisnosti od zadatka i predmeta, trebaju ispuniti (npr. obrazac Zapisnika o prijavi nestanka osobe). To svakako olakšava posao policijskom službeniku. Pitanja ih podsjećaju na sve one obavijesti i podatke koje trebaju prikupiti i provjeriti. U određenom smislu sprječavaju previde. Drugo je pitanje nalaze li se na tim obrascima sva potrebna pitanja odlučna u konkretnom predmetu. Razumljivo je kako je to nemoguće. Iz tog razloga, tijekom školovanja i kroz praktično djelovanje, pored stečene rutine potrebno je razvijati i vještine koje su potrebne u konkretnim praktičnim situacijama.

No, radi podizanja kompetentnosti policijskih službenika, kroz obuku i situacijske treninge potrebno je policijske službenike uvježbati da sami proširuju pitanja na temelju stečenog znanja npr. o osobnom opisu koja nisu sadržana na obrascu Zapisnika prijave o nestanku osobe u skladu s okolnostima svakog pojedinog slučaja. Tako npr. ako se postavi pitanje *hoda nestale osobe* potrebno je prikupiti podatke o načinu hodanja, stilu hodanja nestale osobe; npr. živahan, žuran, polagan, odmjeren, pompozan, oklijevajući, mlitav, gegajući. Koristi li se kakvim pomagalima (npr. štap, jedna ili dvije štake) ili posebnim dijelovima obuće (ortopedske cipele povišenog stopala ili posebnog izgleda đona), i je li ih uzela sa sobom. Jednako tako potrebno je prikupiti obavijesti i o specifičnim karakteristikama, posebnostima prilikom hoda: mahanje s jednom ili s obje ruke, ruke obješene, vise uz tijelo, prisutno je posrtanje ili poskakivanje, feminizirano držanje ruku, nagnutost glave naprijed, nazad, u stranu, pognutost tijela i sl.

Također mogu biti važni podaci o *govoru nestale osobe* ukoliko je on donekle individualizira u odnosu na druge osobe uobičajenog govora. Stoga su zanimljivi i od interesa za traganje podaci tipa da li nestala osoba prilikom govorenja muca i kako, fufla li, račla, šušlja. I drugi podaci mogu biti u konkretnom slučaju važni kao što su: oblik, položaj i veličina glave; podaci o licu osobe i eventualno o nekim neuobičajenostima (boja kože lica, veliko crvenilo, natečenost i sl.), o obrvama, ustima, nosno-usnom profilu (tzv. zečja usnica), obliku vrata, ramena, leđima, trbuhu, kukovima i dr.

U praksi se također postavlja zanimljivo pitanje: Kada i što prikupiti kao nesporni uzorak, odnosno koje materijale prikupiti za moguću identifikaciju pronađenog mrtvog tijela nestale osobe? Smatramo da ovo pitanje ne bi trebalo direktno postavljati podnosiocu prijave o nestanku osobe ili obitelji nestale osobe u vrijeme dok se još stvara ukupna slika o situaciji nestale osobe i dok se poduzimaju prve hitne mjere glede traganja za nestalom osobom. To vrijedi i zbog taktičkih razloga orijentacije prema cilju traganja koje je poglavito usmjereno na pronalaženje žive nestale osobe. Razlozi takvog motrišta su i u početnom stvaranju odnosa između policijskih službenika i članova obitelji (ili drugih osoba) nestale osobe te njihovom zaključivanju glede intenziteta postupanja policije u traganju za nestalom osobom. Određeni podaci, ako se već moraju prikupiti u ovom stadiju traganja, trebaju se prikupljati na posredan, indirektan način kao npr. kroz razgovor o zdravstvenom stanju nestale osobe, njenom posjećivanju doma zdravlja ili bolnice te primjerice, potrebe rendgenskog snimanja određenog ekstremiteta ili zuba.

3.2. Procjenjivanje situacije događaja

Da bi traganje za nestalom osobom bilo uspješno, da bi se pravovremeno poduzele potrebne mjere i radnje, iznimno je važna pravilna *procjena situacije nestale osobe*. Procjena situacije/rizika temelji se na poznatim informacijama radi *predviđanja* budućeg tijeka djelovanja i stvaranja verzija događaja i varijanti rješenja za donošenje odluka. Procjenjivanje situacije znači pretvaranje obavijesti i podataka u pravno utemeljene svrhovite odluke. Drugim riječima – procjena situacije je preduvjet bez kojeg policijski službenici ne mogu i ne smiju donijeti meritornu odluku (Modly, 2002:513).

Radi se o kriminalističkom misaonom procesu kod kojeg se, ovisno o mogućnostima, traži pravilno djelovanje policijskog službenika u skladu s konkretnom situacijom. Često prilikom nestanka osobe ne raspoložemo s dovoljnim brojem informacija ili su te informacije nepotpune i nesigurne tako da nam je onemogućeno donošenje pravilne odluke. Ovakve situacije traže daljnje prikupljanje podataka, pa nakon stjecanja novih saznanja slijedi ponovna procjena situacije. To znači da procjena situacije nije dovršena donošenjem prve odluke, nego se nastavlja, sve do razjašnjavanja slučaja i pronalaska nestale osobe. Prilikom procjenjivanja situacije treba uvijek paziti na sve relevantne okolnosti koje zahtijevaju poduzimanje mjera i radnji policijskog traganja. Opseg procjenjivanja ovisi o opsežnosti i raspoloživosti podataka, kao i o složenosti situacije i zadataka.

(nastavak u sljedećem broju časopisa)

LITERATURA

1. Brinker, H. (1986). *Vermisstensachen mit verborgener Leiche: Kriminalistische und kriminologische Aspekte für Praxis und Forschung*. Archiv für Kriminologie, 117(1-2), 1.-8.
2. Clages, H., Schlieper, K. D. (1995). *Polizeiliche Bearbeitung von Vermißtenfällen – Ein Leitfadens*. Heidelberg: Kriminalistik Verlag.
3. English, J., English, B. (2000). *Police Training Manual*. London: McGraw-Hill Book Company.
4. Gomien, D. (2007). *Europska konvencija o ljudskim pravima*. Zadar: Naklada d.o.o. i Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
5. Grob, P. (1964). *Presse, Radio und Fernsehen im Dienste der Fahndung*. Kriminalistik, 18(7), 361.-362.; 18(8), 413.-415.
6. Guth, R. (2000). *Checklisten für den Ersten Angriff*. Berlin: Richard Boorberg Verlag.
7. Häusler, K. (1981). *Ein alter Eintrag in einer Vermisstensachen führt zur Aufklärung eines Mordes*. Kriminalistik, 35(10), 394.-397.
8. Horgan, J. J. (1979). *Criminal investigation*. London: Gregg Division McGraw-Hill Book Company.
9. Karčić, Z. (1973). *O taktici postupanja prema prijavama o nestanku djece*. Priručnik 21(6), 581.-583.
10. Marković, T. (1977). *Suvremena tehnika istraživanja kaznenih djela – Kriminalistika*. Zagreb: Narodne novine.
11. Mätzler, A. (1968). *Gesucht – und nich gefunden*. Kriminalistik, 22(4), 169.-171.
12. Maver, D. (1983). *Pogrešene osebe (kot družbeni in kriminalistični problem)*. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 34(1), 16.-27.
13. Maver, D. (1986). *O ulozi mišljenja kod rješavanja kriminalističkih zadataka*. Priručnik, 34(5), 448.-464.
14. Maver, D. (1991). *Kriminalistički spoznajni proces*. Priručnik, 39 (4), 242.-247.
15. Milke, G. (1994). *Vermißt – was nun?* Studgard: Richard Boorberg Verlag.
16. Mitić, R. (1984). *Bježanje od kuće, skitnja i kriminalitet maloljetnika*. Priručnik, 32(1), 23.-31.
17. Modly, D. (1996). *Traganje za nestalim osobama*. Policija i sigurnost, 5(4-5), 376.-393.
18. Modly, D. (2002). *Kriminalistička taktika 1: Pojam, načela, prijave*. Zagreb: MUP RH.
19. Modly, D., Šuperina, M., Korajlić, N. (2008). *Rječnik kriminalistike*. Biblioteka: Strukovna riječ kriminalista. Knjiga 1. Zagreb: Strukovna udruga kriminalista.
20. Nack, A. (1995). *Učenje o dokazima: Ocjena dokaza kao indicijalnog dokaza*. Izbor članaka iz stranih časopisa, 35(4), 279.-285.
21. Pavišić, B. (2002). *Uvod u kriminalistiku*. Zagreb: MUP RH.
22. Pavišić, B. (2006). *Kazneno pravo Vijeća Europe – izvori, komentari, praksa*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
23. Perić, V. (1987). *Oblici operativne djelatnosti Službe javne sigurnosti*. Zagreb: RSUP SRH.
24. Pfister, W. (1981). *Prilog kriminalističkom misaonom procesu*. Izbor članaka iz stranih časopisa, 21(1), 44.-55.

25. Powis, D. (1977). *The sing of Crime: A Field Mannual for Police*. London: McGraw-Hill Book Company.
26. Roso, Z. (1995). *Informativni razgovor i intervju*. Zagreb: MUP RH.
27. Surmberger, K. (1988). *Tatzusammenhängen wie sie im Buche Stehen: Jahrelange Ermittlungsarbeit nach einer Serie myseriöser Mordfälle*. *Kriminalistik*, 42(2), 99.-106.
28. Šuperina, M., Gluščić, S. (2003). *Učestalost prijave nestanka osobe u Republici Hrvatskoj i postupanje policijskog službenika u traganju za nestalom osobom: Aktualizacija problema*. *Pravni vjesnik*, 19(3-4), 151.-187.
29. Šuperina, M., Dujmović, Z. (2010). *Policijske ovlasti i ljudska prava i slobode. Izvodi iz pravnih izvora*. Knjiga 1. Zagreb: Laserplus.
30. Šuperina, M., Dujmović, Z. (2010a). *Policijske ovlasti i ljudska prava i slobode. Izvodi iz pravnih izvora*. Knjiga 2. Zagreb: Laserplus.
31. Šuperina, M., Dujmović, Z. (2011). *Zakon o policijskim poslovima i ovlastima – Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika*. Zbirka propisa. Knjiga I. Zagreb: MUP RH.
32. Walder, H. (2002). *Kriminalistisches Denken*. Heidelberg: Kriminalistik Verlag.
33. Žerjav, C. (1981). *Zašto ubojicu Metoda Trobca nismo otkrili ranije*. *Priručnik* 29(4), 236.-337.